

ZIG

subotički dvotjednik

Godina IV. ❖ Broj 79 ❖ 22. studenoga 1997. ❖ Cijena 2 dinara

Otvorena sjednica SO Subotica

Jedni drumom drugi šumom

Trajalo je dugo. A sve da bi se od jedne informacije „napravila druga“ i na taj način „sakrila“ bit problema kojim je naše školstvo opterećeno, kako unutrašnjim tako i vanjskim.

Na 12. izvanrednoj sjednici Skupštine općine odbornici su razmatrali „Informaciju o upisu učenika u I. razred osnovnih i srednjih škola školske 1997/98. godine“, te „Informaciju o stručnoj zastupljenosti u osnovnim školama na teritoriju Općine Subotica“.

Radni materijal pripremila je stručna služba SO Subotica, uz napomenu da sama informacija „posluži da se više pažnje posveti i jednom

i drugom segmentu vaspitno-obrazovnog rada u subotičkim osnovnim školama, a to je stručna zastupljenost u nastavi. Stručnost nastavnika direktno utiče na pripremljenost učenika za dalje školovanje. Treba istaći da bi takvu Informaciju trebalo da pripremi Ministarstvo prosvete i da upozna javnost sa rezultatima pa i predlogom za rešavanje nastale situacije, ali to do danas nije učinjeno. Odeljenje za društvene delatnosti SO Subotica je na osnovu raspoloživih podataka pripremlilo ovu Informaciju koja nije sveobuhvatna ali može poslužiti kao osnova za pokretanje inicijative za dalji rad na ovoj problematici“.

Iz uvodnog dijela materijala određena je osnovna intencija stručnih službi općine kako bi se inicirala relevantna rasprava o stanju našega školstva. Međutim, odbornička grupa SPS-a u svemu tomu vidjela je i našla da je materijal nestručan, nekompletan, netočan i tendenciozni dokument. Odbornike SPS-a nije zanimalo stvarno stanje u školstvu, nego je svu nevolju našega školstva vidjela u samoj ponudenoj Informaciji, i dobroj volji podnosica da se krene sa mrtve točke u razrješavanju ovoga problema. Socijalisti su jednostavno prenebregli činjenicu, svojim brojnim obrambenim izlascima pred govornicu, da su i sami nastavnici, brojnim i raznim manifestacijama upozoravali na alarmantno stanje školstva, te da resorno republičko Ministarstvo do sada nije učinilo ništa kako bi se ono poboljšalo.

Da postoje dva dijametralna pristupa ovome pitanju dalo se naslutiti na samome početku rasprave. S jedne strane, stručna služba Općine i odbornička skupina SVM-a, a s druge SPS-a.

(nastavak na strani 3)

Iz HKC „Bunjevačko kolo“

Izložba slika nastalih na I. likovnoj koloniji „Bunarić 97“ biće upriličena u prostorijama Centra 25.11.1997. godine u 19 sati.

I ove godine tradicionalni doček Mikulaša, radost djeci uz kulturno zabavni program stiže tačno na vrijeme na sv. Nikolu 6. prosinca u 16 sati u prostorijama Centra. Uredniku „Žiga“ obećao je da zakasniti neće.

Redovna godišnja skupština HKC „Bunjevačko kolo“ zakazana je za 7.12. 1997. sa početkom u 10 sati.

Na X. Danima biokulture u Budimpešti

Bioproizvod godine Subotičanima

Na ovogodišnjoj manifestaciji „Dani biokulture“, koja je po deseti put održana u Budimpešti od 10. do 13. studenoga u organizaciji Međunarodne organizacije za organsku poljoprivredu – IFOAM, draže od rogača i badema, kojega proizvodi subotička tvrka „Pasku kafa“ u suradnji s budimpeštanskim „Eco servis“, proglašen je bioproizvodom godine. Novost ovoga slatkiša je, pored toga što je načinjen po kriterijima koje nalaže biološki ili organski način poljoprivredne proizvodnje, što on u sebi ne sadržava nikakav šećer osim prirodnog kojega ima rogač, te mu i je

osnovna namjena za potrebe dijabetičara, ali i za one koji u ishrani daju značaja prirodnoj hrani, rekao je **Kiš Miroljub**, glavni tehnolog u „Pasku kafe“.

Inače, ovaj proizvođač je član Udruženja za prirodnu hranu „TERRA'S“, u čijoj organizaciji se i boravilo na „Danima biokulture“. Pored sajamskog dijela, na ovome skupu održana je i V. regionalna konferencija zemalja članica IFOAM iz Srednje i Istočne Europe, na kojoj je izlaganje imala i **dr. Tereza Horvat Skenderović**, predsjednica „TERRA'S“. Ovo renomirano udruženje, koje djeluje pri Otvorenom sveučilištu, dobilo je i priznanje za svoj rad na polju pionirskog organiziranja organske poljoprivrede u nas u vidu proglašenja za koordinatora razvoja edukacije i razvoja lokalnog tržišta u ovome regionu.

(t. ž.)

kut

Vlakom od Subotice do Zagreba

U kasnu jesen ovoga ljeta gospodnjega, nakon dulje pauze, moći će se ponovno putovati vlakom od Subotice do Zagreba. Istina, ovoga puta još ne izravno, već s presjedanjem, ne u tuzemstvo već u inozemstvo, i ne bez sumnjičenja policije i carine, već s praćenjem službi i nepovjerenjem u putnike.

Pa ipak, važno je da se može putovati. Pitamo se samo sada kada dosta toga lagano biva, na žalost lakše i brže na visokim instancama, kao što je i nekoć bilo: zašto, zbog čega i kome je sve ono sramotno trebalo.

Jer, odgovore spram prošlog moramo dati, ako ni zbog čega drugog, ono kako bismo se pravilno odredili spram budućnosti. Prvo, sebe radi, a potom i naše djece.

Tomislav Žigmanov

Zaštiti umjetnika i umjetnost!

skoro svaki treći posjetitelj je izdao neku knjigu, neko „remek“ djelo. Likovni izložbi ima kao gljiva poslje kiše. Razne lokalne radio i TV postaje množe se progresijom

Volim pisati tekstove o umjetnosti, o kulturi, o... Ničim ne opterećuju, niti ikoga obvezuju a inspiracija se otrgne i prijete uvijek nečim novim. Slijedim je bezazleno, naivno, vjerujući da je umjetnost zajedničko dobro ljudi koje je od čovjeka stvorila čovjeka. Umjetnička djela se podjednako intenzivno mogu doživjeti bez obzira na spol, dob, boju kože i odrednice kojoj naciji pripadaš.

Jasno, razlika je samo u tome što neki svoj doživljaj mogu artikulirati u drugom mediju, mada je avantura doživljavanja ista za sve, jer bit doživljenog ostaje neuhvatljiv, obzirom da uvijek podrazumijeva odnos u odnosu koji se odnosi, s plodnim ostatkom koji oplemenjuje čovjeka. Proširuje njegove duhovne, duševne, čulne i spoznajne horizonte, štiteći društvo od nazeba.

No, povod ovoga tekst nije estetske naravi. U pitanju je sad odnos društva prema umjetniku i prema umjetnosti, a taj odnos je, bez obzira kako ga odredili, zabrinjavajući. Odavno smo izgubili kompas vrijednosti. Ništa novo. Razne naplavine prijete da prekriju sve „zdravo“, da unište vrijeme prošlo, da progutaju vrijeme buduće, da nas liše vremena sadašnjeg a sve radi nekih pragmatičnih interesa novih moćnika.

Danas umjetnika i umjetnička djela bukvalno treba staviti pod zaštitu države. Kao rijetku zvijer. Nastavi li se ovako drumovi će poželjati umjetnika, a umjetnika biti neće. Poplava bezvrijednih „umjetničkih“ djela nadire, nameću se svojim neukusom i prijete da progutaju čovjeka do korjena, da ga ostave bez kritičke moći percepcije, razlikovanja, biranja, vrednovanja i odlučivanja, svodeći ga na puko vegetiranje, upakovanog u nove poslušne konzerve.

Kada mislim i pišem zaštititi umjetnik i umjetnička djela imam na umu da je umjetnik u ovome svijetu ipak rijetka i vrijedna zvijerka, a umjetničko djelo specifična i osjetljiva roba, koja se od strane društva mora tako i vrednovati. Danas se svi razumiju i u sve i ništa. Svi su postali stručnjaci za politiku, pa za predsjednika Republike na predstojećim izborima pretendira 30 kandidata. Ne znam prave li razliku između mjesne zajednice i republike, ili im se to čini, ako ne isto, a ono slično. Na beogradskom sajmu knjiga

ameba, sijući otrov u oko i uho koje završava u ruči s napetim slovo „Ž“. Ne ciljам na nož. Mada se može i tako iščitati. Krade se, uzima i prepisuje bez pardona. Nitko nikome ne odgovara. Zašto prizivam državu u pomoć? Jasno da s te strane ne očekujem pomoć, nego da se samo prizove u pamet i zaštiti društvo i pojedinac. Na subotičkom Buvljaku legalizirana je i oporezovna trgovina i šverc, što je i u redu. Ali, što ne više reda unijeti i u umjetnost?

I na kraju, povod da napišem ovaj tekst jeste skoro očajnički vapaj ljudi iz subotičkog Narodnog pozorišta – Népszínház da zaštite sebe, svoj rad, svoje stvaralaštvo i samo djelo od pirata. Njihov proglas donosimo i cjelini, jer održava pravo stanje odnosa države prema umjetnosti i kulturi.

„DRAMA NA SRPSKOM JEZIKU NARODNOG POZORIŠTA U SUBOTICI NE MOŽE DA ODBRANI SVOJU PREDSTAVU „ŽENIDBA I UDADBA OD PIRATERIJE“.

KAKO REGIONALNI TV CENTAR U SUBOTICI PROIZVODI PROGRAM ZA SVOJE POTREBE?

DA LI TV NOVI SAD PRODAJE PIRATSKE KASETE LOKALNIM TELEVIZIJAMA?

Kontroverzna predstava „Ženidba i udadba“ Narodnog pozorišta Népszínház u Subotici, u režiji Petra Zeca, sa maestralnom Kristinom Jakovljević i Jovanom Ristovskim u glavnim ulogama, koja se gleda na kartu više, posebna je meta pirata u Vojvodini. TV Novi Sad je napravila profesionalni snimak ove predstve, na jednom festivalu, i po ugovoru ima zabranu njenog prikazivanja do 1998. godine. I pored toga, predstava je nekoliko puta najavljivana u dnevnoj štampi, pa je direktor drame Tatjana Pavišić morala da reaguje i da je skida sa programa TV Novi Sad. U nedelju, 16. novembra, predstava je ipak emitovana na TV Subotici, i to sa piratske kasete, za koju u regionalnoj televiziji tvrde da su je dobili u TV Novi Sad.

U Drami na srpskom jeziku Narodnog pozorišta u Subotici kažu da su, u najmanju ruku, zaprepašćeni ovakvim ponašanjem TV centra, koji sebe smatraju profesionalnim, i najavljuju tužbu.“

Vojislav Sekelj

LIJEVI KUTAK

Trostruko ubojstvo u Subotici

Na ubojstva, čini se, lagano navikavamo. Jer, na žalost, postaju skoro mjesečna pojava u našem gradu. O prijestolnici da ne govorimo. Tamo je to tjedna pojava. Na radost, ubojstva u velikoj množini u susjednim republikama nestala su prestankom rata.

Međutim, ono što je znakovito i što je zabrinjavajuće glede najnovijeg ubojstva u Subotici, u kome je malodobnik ubio, barem tako je konstantirano, oba svoja roditelja i baku, jest da je počinitelj dijete sa svojih 15 godina. Razlozi i motivi ubojstva, koji su se u javnosti pojavljivali, kazuju da se dijete ubojstvom pokušalo osloboditi svojih muka. Strašno. Smrt drugih, kao sredstvo vlastitoga oslobođenja.

Međutim, svjedoci smo i sindroma naknadne pameti. I to također zabrinjava. Na različite načine stvara se galama i buka u puku. Svi bi da se smatraju. Svi bi znali što bi činili. Dakle, post hoc o ovome sablasnome činu, to jest nakon događaja, svi znaju sve.

No, malo je onih koji govore o preduvjetima. A to je važnije. Nitko neće ozbiljno povesti raspravu, a onda i učiniti nešto konkretno, o tome što danas svatko može imati pištolj, koji je uz to na dohvata ruke čak i djetetu; da je sistem školstva represivan; da u obiteljima postoje preveliki zahtjevi roditelja i uvjetovanja pa i ucjenjivanja djece. Rječju, o tome da smo otišli predaleko u društvenoj i individualnoj patologiji.

Tomislav Žigmanov

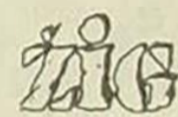
Aforizmi

- Aforizam je nevezana misao koja može vozati ruke autora.
- Na izborima nitko više neće dobiti moj glas. Već ranije sam dao riječ.
- Najbolja postava stranke poslije neupsješnih izbora odlazi u ostavu.
- Nekad ljudi od pera, a danas političke perjanice.
- Ponovno idemo u red. Sada u miru.
- Kada bolje pogledam, ne vidim ništa bolje.
- Korak po korak, na kraju raskorak.
- Zahvaljujući visokoj razini naših vođa, ugledasmo samo dno.
- Ovo nam je najbolja garnitura, samo nije u koaliciji.
- On je uvijek odgovoran. Nikad ne postavlja pitanja.

Dužo Ruzje

Ovaj broj „Žiga“ izašao je uz potporu Fonda za otvoreno društvo.

Elektronsko izdanje „Žiga“ može se čitati na BBS-u Tipp-Topp Systema Subotica. Telefon: 024/552-552

22. studenoga 1997.

broj 79

Izdavač: HKC „Bunjevačko Kolo“

Adresa: Trg cara Jovana Nenada 15, 2400 Subotica

E-mail: Jasmina.Bacic@BBS.TIPP-TOPP.Co.Yu

Tel: ++381 24 28 334

Žiro račun: 46600-678-7-3551

Osnivač i glavni i odgovorni urednik:

Vojislav Sekelj

Zamjenik glavnog urednika:

Tomislav Žigmanov

Uredništvo:

Nela Skenderović,

Mirko Kopunović

Tehnički urednik:

Jasmina Bačić

Tisak: „Globus“, Subotica

List je registriran kod Ministarstva za informiranje Republike Srbije pod brojem 1620 od 25. travnja 1994. godine.

izlazi svake druge subote

Spomenik od oružja

Spomenik obično prave pobjednici kako bi savremenike i potomke podsećali na svoja velika dela, češće ratna nego mirnodopska. Porazima se niko ne ponosi niti ih rado spominje. Srbija zvanično nije učestvovala u ratu u kojem su poginuli brojni njeni, a je brojniji građani drugih država, pa ne postoje ni zvanična sećanja na taj rat. Svojim ratičkim (zlo)delima razmeću se samo izigrani dobrovoljci, čije ispovesti dobro dođu pravim krivcima radi zataškavanja njihove uloge u „nečijem“ ratu protiv Hrvatske te Bosne i Hercegovine.

U Novom Sadu je 18. novembra, o šestoj godišnjici okupacije Vukovara od strane JNA i pridruženih joj paravojnih formacija iz Srbije, otkriven spomenik žrtvama rata – dio vajara Nikole Simijanovića, učesnika rata. Otkrio ga je predsednik Lige socijaldemokrata Vojvodine Nenad Čanak, koje je tađe bio prisilno mobilisan i odveden preko Dunava.

Spomenik je sačinjen od materijala donetog s ratišta, pretežno čaura: na postamentu nalazi ostatak avionske bombe zvane „krmača“, a na njoj ptica koja, po zamisli autora, zaustavlja granatu. Nalazi se na zapadnom platou Sportskog centra „Vojvodina“ (SPENS), a postavljen je, saznaje se, bez neophodnih dozvola.

Zbog Novosadskog korpusa, ratnohuškačke RTV Novi Sad i ništa boljeg lista „nevnik“, glavni grad Vojvodine ostaje crnim slovima upisan u istoriji Vukovara. Ipak, u njemu je sve vreme delovao antiratni pokret. Tokom septembra 1991. Nezavisno društvo novinara Vojvodine je sa svog „Prozora“ u Zmaj Jovinoj 4, u najstrožem centru grada, saopštavalo sugrađanima istinu od ratu i davalo reč javnim ličnostima koje su imale hrabrosti da osude zločine. Sa „Prozora“ su, pored ostalih, govorili Aleksandar Tšma, Laslo Vogel, Vesna Pešić, Slobodan Beljanski, Mikloš Biro, Nebojša Popov i mnogi drugi koji drugde nisu mogli dobiti reč. Slušalo ih je iz večeri u večer po nekoliko stotina Novosađana, suviše malo da bi predstavljali ozbiljniju snagu, ali dovoljno za dokaz da je u ovom gradu, nekad simbolu tolerancije, ostalo makar malo savesti i duše.

Upravo u Novi Sad je, nakon 18. novembra 1991, dovlučeno i ovde rasprodavano najviše tzv. „ratnog plena“. Upravo u Vojvodini birana su za narodne poslanike lica o kojima odgovornosti za vukovarska i ostala ubijanja i razaranja još nije rečena poslednja reč. Vojvodina je žestoko platila kako geografsku bliskost sa ratištem tako i činjenicu da je upravo na ovdašnjim mitinzima pokrenuta lavina koja je dovela do krvoprolića. Platili su i oni koji su poginuli u Slavoniji i Baranji, oni koju su tamo ubijali, namerno ili da ne bili ubijeni, oni koju strepeli z svoje najmilije odvedene u sred noći, ali i oni koji su u jeseni, pre šest godina, primorani da kupe kartu u jednom pravcu.

Spomenik smešten u zakutku pored Spensa posvećen je svima onima koji su bili poginuli u ratu, svim njegovim žrtvama, ma na kojoj strani bili. Zbog toga, naravno, smeta i onima koji su vodili taj rat i kojima još nije dosta zločina. Njihov glasnogovornik, kolovala mesnog ogranka Šešeljeve stranke, već najavljuje da postoje „neformalne grupe“ koje se spremaju da ga sruše. Vladajuća stranka, po običaju ćuti. Tobože, nije bilo rata i nema ni njegovih žrtava. Po njoj, valjda, nema ni spomenika. Važno (joj) je da ima Šešelja.

Mihal Ramač

Kablovske zagonetke

U državi u kojoj je jedan od stubova vlasti ideologizacijska manipulacija utemeljena na monopolu nad državnim elektronskim medijima, subotička kablovska televizija se nerijetko čini kao jedan od izuzetaka koji nam je omogućio preživljavanje informativne blokade PTC-a i njihovih trabanata.

Da to ipak nije tako već da je u pitanju samo jedan *privid* slobode odabira na informiranje i zabavu, u prošlosti je pokazalo previše primera.

Konstantni iritirajući primjer jeste smjenjivanje programa *Sky movies screen one* i *Sky movies screen two* (prijašnji *Sky movies* i *Movie channel*) bez ikakvih najava ili objašnjenja. Koliko puta ste se „naoštrili“ za neki film koji se tjednima, ali i kritičnog dana, reklamira na *Sky movies*, i kada u određeno vrijeme prebacite na željeni kanal, vidite da se prikazuje *Movie channel*?

Ostavljajući po strani nedvojbene tehničke mogućnosti da se na CATV-u najgledaniji filmski programi prikazuju istodobno (umjesto nekih drugih dosadnih programa ili programa namijenjenih krajnje ograničenom gledateljstvu), ostaje gorak okus *njihove* orwellovske snage i frustrirajuće nemoći podanika, što se treba potvrditi i putem lokalne televizije, čak i na planu zabave.

Zar je jedino što gledateljima preostaje odgonetanje zagonetki postavljenih od strane odgovornih u kablovskoj TV?

(j.s.)

Jedni drumom drugi šumom

(nastavak sa strane 1)

Otuda i rečene kvalifikacije s njihove strane, koje su imale za cilj da problem ublaže, odnosno anuliraju. Istina, oni to ničim stručnim ni valjanom u svojoj raspravi i replikama nisu argumentirali. U biti, priča od odborničke skupine SPS-a svela se na to da je za ovakvo stanje u školstvu odgovorna lokalna samouprava i ponuđena Informacija, a ne republičko ministarstvo, a samim tim i Vladina politika koja proizilazi iz programa samoga SPS-a. Argumentacija da je Informacija sačinjena na samo 1 škola, a u općini ih ima 23 ne drži vodu. Previdjeli su „sitnicu“ da lokalna samouprava nema nikavih ingerencija nad školama: od imenovanja direktora, biranja upravnih odbora do nastavnih planova. Jer, ipak je, heli oni priznati ili ne, u rukama i glavama SPS-a i stoga je njihova odgovornost potpuna. Ali nojevom politikom kojom obrazovanje i odgoj vode, ome društvo ne piše se dobro. Oni to moraju shvatiti, a ne raspravljati o „ššem i vašem pristupu“ i načinu rješavanja tog problema. Čudi i to da socijalisti plaše politizacije ovoga problema kada je upravo stanje u školstvu u tolikom stupnju loše da se samo jednim zreлим političkim pristupom može pomjeriti s mrtve točke.

A škola, pored odgojno-obrazovne zadaće za jednu sredinu, ima i dodatnu: kulturno-sociološku dimenziju u načinu formiranja života, rada i ponašanja jedne sredine. Ako navedemo podatak da u 30 srednjih i osnovnih škola Subotice, glede nacionalne strukture direktorskog kadra, situacija izgleda tako da je 21 direktor srpske nacionalnosti (70%), 6 su mađarske (20%) i 3 Hrvata ili Bunjevca (10%), jasno je kako je ovakav nacionalni odnos rukovodećeg kadra u školstvu za ovu sredinu neprimjeren. Ivi pokazatelji upućuju da on vodi srbizaciji cijeloga školstva i nestajanja manjinskih škola s ovih prostora. To, naravno, ne doprinosi suživotu i kvalitetnijem zajedničkom životu u gradu. Također, u višenacionalnoj sredini pristup problematiki školstva nacionalnim manjinama bitno mora biti drugačiji nego u pristupu školstva kod većinskog naroda. Jer manjine imaju specifične potrebe, i specifične poteškoće, a dovodenje pod istu kapu jeste samo deklarativno, a ne bitno određenje i poboljšanje njihovog statusa ovdje. Otuda i opravdan razlog da se Učiteljski fakultet iz Subotice, iako na mađarskom jeziku vrati ili otvori u Subotici, kao prirodnoj sre-

dini za taj jezik.

Dalje, rasprava se dugo vodila oko postotaka i broja obradenih škola, što je irelevantno za samo stanje u našem školstvu. Jer, u „obrađenim“ školama situacija je alarmantna, a u „neobrađenim“ kritična. U čemu je razlika, vjerojatno odbornici iz SPS-a znaju. Odbornička skupina SPS-a jednostavno to nije htjela shvatiti, nalazeći uporno da je pristup iniciran u političke svrhe od strane SVM-a. U ovakvome pristupu trpjet će ubuduće i škole i roditelji, a društvo kao društvo unaprijed sebe osuđuje na zlo. Na kraju je ipak nađeno solomonsko rješenje da se Informacija, u suradnji sa subotičkim odjeljenjem Ministarstva prosvjete i općinske stručne službe, dopuni i uputi na razmatranje SO Subotica. A do tada će djelatnici u prosvjeti i dalje živjeti od usuglašavanja postotaka u nekim materijalima, a cjelokupnom školstvu trnuti zubi. Na istoj sjednici inicirano je da se od Ministarstva prosvjete zatraži otvaranje odjeljenja na hrvatskom i bunjevačkom jeziku radi poštivanja nacionalne strukture na ovome prostoru i na taj način ispoštuju ustavne i zakonske odredbe. Iako su se stekli uvjeti da se odjeljenje na hrvatskom jeziku otvori, kako je na sjednici primjećeno, recimo da sve to zvuči više orwellovski nego što će odjeljenje na hrvatskom jeziku u Subotici u dogledno vrijeme zaživjeti. Spomenimo i to da odbornici, niti netko u ime DSHV-a o ovome pitanju nisu prozborili ni riječi. Pitamo: tko treba politički štiti, braniti i iznositi interese Hrvata u Vojvodini ako to nije DSHV, kad o ovom pitanju mudro ćuti. No, možda oni imaju preča posla, a ne da se zanose „tu nekim“ školstvom, kulturom i ostalim tricama. Možda, ipak, o tomu treba progovoriti i Forum hrvatskih institucija i organizacija u Vojvodini. Možda. Imajući to u vidu možda je jedan odbornik GG-a, koji o školstvu i jeziku može stručno govoriti na razini igre na sreću, predložio da se otvori i odjeljenje na bunjevačkom jeziku! Prijedlog je prošao, ali to ne govori u prilog demokratičnosti i dobroj volji odbornika, već o njihovoj neozbiljnosti, s obzirom da se po istom kriteriju moglo tražiti da otvorenje i odjeljenje na šokačkom ili, pak, kerskom ili bajnatskom „jeziku“. Sve u svemu, informacija koju je ponudila općinska služba imala je dobru namjeru da se u ovome društvu o školstvu bar počme raspravljati, no socijalisti su to minirali, jer njima ne odgovaraju procenti. A da su u štimanju postotaka majstori, u to ne treba sumnjati. Tako oni od drveća i dalje ne primjećuju šumu, a i kada je vide, onda je to za njih tek samo dio kompleksa drveća koji je nestručno i tendenciozno predstavljen kao šuma.

(v. s.)

Reagovanje gradonačelnika Subotice, na tekst M. Mitrića

Šovinistička duhovitost

Vaš redakcijski pristup problematici koja tišti Suboticu i Subotičene je poznat. Svojim negativnim i tendencioznim nabojem ne služi Vam na čast.

Kao predsjednik Skupštine opštine Subotice, ali i kao građanin, obraćam se javnosti povodom teksta objavljenog na četvrtoj stranici vašega lista od 12. 11. 1997. godine iz pera novinara Milutina Mitrića, a pod naslovom „Čista svila za Sosu“, koji posebno iritira, uznemirava javnost i vređa nacionalni osećaj u svom poslednjem pasusu, koji citiram:

„Pobedio Šešelj svoje konkurente na predsedničkim izborima i već sledećeg dana pozvao u Zemun Mađare i Slovake na prijem. Čim su stigli na vrata, Šešelj Slovacima daje tri sendviča, a Mađarima jedan.

Bolje dr. Šešelja za susjeda, nego Mitrića za komšiju

Već duže vremena sadomazohistički pratim i pišem o tekstovima kalibra Milutina Mitrića, pardon ne M.M. već tu i takvu vrstu pisanja, jer da je M.M. usamljena pojava našeg novog državnog novinarstva ne bi zasluživao pozornost, ali njegov (njev) pristup novinarstvu i obrada, te dorada društvenih tokova i zbivanja, i način na koji pišu je društveni otrov koji zagađuje sredinu. Njegovo poslednje javljanje u nedjeljniku „Dani“ (tekst gore) je izraz stvaralačke nemoći i izraz mržnje prema drugima, prema ovome gradu, žiteljima ovoga grada i svim razlikama. Da, on na to ima pravo, mržnja kao i ljubav je prirodna, pa ako hoćete i ljudska potreba, i M.M je tu iskren, ali problem je u onima koji te novine financiraju, podržavaju i takav pristup tolerišu i odobravaju.

Ta i takva vrsta tekstova, nije nimalo bezazlena, ona je maligna. Potvrđuje to naša ne tako davna prošlost gde je ta vrsta tekstova našla smirivanje u klanju i rušenju. Okrenemo li leđa od njih, i na njih blagovremeno ne reagiramo, ne možemo očekivati skori boljitak i duhovno ozdravljenje društva. Pitam se što to rade i prate naše stranke koje zazivaju demokraciju, opća kolektivna i ljudska prava kada se povodom tih i sličnih tekstova ne oglašavaju, bez obzira da li se oni pojavili u „ŽIG“-u, „Danima“, „Našoj Borbi“, „Politici“... Reagirajući na njih izgrađujemo demokratske mehanizme obrane društva i gradimo kritičko javno mnjenje, koje poštuje dignitet čovjeka i priznaje razlike.

Inače osobno vjerujem da bi 90% mojih Hrvata za susjeda u Subotici više voljelo imati dr. Vojislava Šešelja, nego M.M. za komšiju.

Jer, dr. Šešelj je, bar u Subotici, naneo manje zla od M.M.

Vojislav Sekelj

Hat Šešelj, zašto nama ed (jedan) sendvič? Zbog pravde Mađar. Bratislava je puno dalje od Horgoša veli Šešelj.“

Da su vremena drugačija, da svojom realnošću ne nadmašuju i najcrnju maštu možda bi vaš tzv. politički vic imao mesta, ali ni onda se ne bi smeo naći u uvodniku

Vaših novina.

Danas nacionalizam, rasizam i fašizam u ovome društvu ne samo da prete nego su i na delu.

Vaš doprinos širenju te pošasti nije mali, u to ste se uključili aktivno preko Vašeg novinara M. Mitrića i vi.

Da li možda novinar M. Mitrić koristi formu vica da izrazi svoju mržnju i netrpeljivost prema drugim narodima, a pogotovu prema nacionalnim manjinama? On otkriva „recept“, pa i predlaže kako bi se pitanje u jednoj višenacionalnoj i višekonfesionalnoj sredini rešilo za sva vremena. U pravnoj državi na ovakve pojave bi i javni tužilac reagovao.

Tekstovi M. Mitrića o Subotici i o nacionalnom pitanju su javna bruka i sramota ovoga grada. Prljavi, polupismeni, zlonamerni, ispunjeni mržnjom prema svemu onome što demokratski misli i diše. Protiv takvog javnog oglašavanja mora se javno boriti, pogotovu ako se zna da su rat i nevolje ovoga društva započeli upravo novinari takvoga profila kao što je Mitrić u sredstvima javnog informisanja.

Mislim da je njihovo mesto na optuženičkoj klupi u Hagu, jer su svojim tekstovima učinili zločin protiv čovečanstva i zatrovali svest ovom društvu. Sigurno je da društvo u celini mora naći snage da ti i takvi tekstovi budu javno žigosani i sankcionisani. U protivnom, sa sendvičom ili bez sendviča, sa zardalom kašikom ili bez kašike paščemo u najdublji mrak kojega možemo zvati: šešeljizam, mitrićizam, nacionalizam, fašizam ili kako Vam drago. A takvima sigurno nije mesto u svetskoj zajednici.

Predsednik SO Subotica
Jožef Kasa

Okrugli stol o Vojvodini

U organizaciji Centra za multikulturalnost iz Subotice i zrenjaninskog Doma mladosti, a u okviru programa *Vojvodanske teme – vojvodanski godišnji razgovori*, u Zrenjaninu je 14. i 15. studenoga održan okrugli sto na temu *Vojvodina između multikulturalnosti i etnocentrizma*.

Uvodna predavanja održali su dr. Alpár Losonc, dr. Nenad Dimitrijević, dr. Vladimir Cvetković i dr. Vladimir Ilić, nakon kojih su uslijedile diskusije nazočnih uglednika iz cijele Vojvodine i Beograda, među kojima je bilo i više Subotičana. Svoj doprinos Okruglom stolu su dali i studenti Filozofskog i Pravnog fakulteta Sveučilišta u Novom Sadu.

Predavanja i diskusije su se prije svega kretale u okviru socioloških i pravnih aspekata, a djelomice i politoloških i povijesnih razmatranja, prigodom čega to nije bilo teorijsko i empirijsko interdisciplinarno dijagnostičiranje stanja samo u Vojvodini, već je Vojvodina stavljena u širi društveni kontekst katastrofalne pravne i političke zbilje u Srbiji.

Planirano je objavljivanje sadržaja Okruglog stola, a valja naglasiti da je materijalnu potporu za održavanje Okruglog stola pružio Fond za otvoreno društvo.

Okrugli stol u Zrenjaninu je bio prvi realizirani projekat Centra za multikulturalnost iz Subotice, čiji su osnovni ciljevi afirmiranje multietničkog i multikulturalnog karaktera Vojvodine, i uopće razvoj ideje multikulturalnosti, društvene tolerancije i dijaloga. U daljnim aktivnostima Centra predviđene su različite edukativne, istraživačke, znanstvene, izdavačke djelatnosti, kao što su seminari, tribine, teorijska i empirijska istraživanja, predavanja, izdavanje časopisa i knjiga itd.

(s.b.)

Tribina u Maloj Bosni

U Maloj Bosni je u nedjelju 9. studenoga 1997., u župnom dvoru crkve Presvetog Trojstva, održana sedma po redu tribina mladih. Potaknuti svojedobnim velikim interesiranjem pokazanim na Otvorenom sveučilištu, kada je prof. Kalman Kuntić održao predavanje na temu *Bunjevci i/ili Hrvati*, lokalni župnik vlč. Lazar Novaković i drugi domaćini odlučili su pozvati našeg uvaženog sugrađanina na odgovarajuće predavanje i u Maloj Bosni.

Pred punom salom u kojoj je bilo sedamdesetak nazočnih Malobosanaca, prof. Kuntić je uspješno ponovio svoje predavanje. Tijekom svoga izlaganja, on je iznio više argumenata u prilog i protiv tvrdnje da su Bunjevci Hrvati, da bi zaključio da ozbiljnih argumenata da Bunjevci nisu Hrvati jednostavno nema. Nakon izlaganja gosta predavača, uslijedila su brojna pitanja i dulja diskusija u kojoj su sudjelovali nazočni iz publike, što je nastavljeno i kasnije u neformalnim kontaktima nakon završene tribine.

Tribinu je vodila Danijela Stantić, a jedan od sudionika bio je i Slaven Bačić, koji je iznio podatke o postanku i uporabi narodnog imena Bunjevac.

Može se slobodno reći da je održavanje tribina svake druge nedjelje u mjesecu u Maloj Bosni sada već postalo tradicionalno. Na tribini se okuplja veliki broj mještana (nerijetko i više naspram sličnih događaja u samoj varoši) različite starosne dobi koji su zainteresirani za temu predavanja, za šta zasluga pripada prije svega mladom agilnom župniku ali i samim Malobosancima koji očituju konstantnu želju za novim saznanjima.

(s.b.)

Položaj hrvatske manjine u SR Jugoslaviji s posebnim osvrtom na Suboticu

U rumunjskom gradu Temišvaru 7. i 8. studenoga održan je po prvi puta "Festival narodnosti". Zamišljen kao manifestacija susretanja kultura različitih naroda koji žive naprosto Bačke, Banata, te po dviju županija iz Mađarske i Rumunjske koje se međusobno graniče, Festival je, pored predstavljanja folklorne baštine naroda ove regije, imao i simpozij naslovljen „Kultura u tranziciji – tranzicija u kulturi. Pored sudionika iz Mađarske (Segedin), Rumunjske (Temišvar), na simpoziju su iz Jugoslavije nastupili predstavnici Kulturno-prosvjetne zajednice iz Vršca, predstavnik rumunjske zajednice, te Szöllösy Vág László, tajnik Kulturnog saveza vojvođanskih Mađara, i Tomislav Žigmanov, zamjenik javnog urednika „Žiga. Budući da je izlaganje Žigmanova izazvalo dosta polemike, u koju se uključila i nazočna predstavica Konzulata SR Jugoslavije u Temišvaru, a držeći da rad predstavlja solidan osnov pregleda položaja Hrvata u SRJ

Kada govorimo o složenom i u biti, recimo to odmah na početku, vrlo nepovoljnom položaju Hrvata kao manjinskog naroda u Saveznoj Republici Jugoslaviji moramo ukazati, ukoliko ćemo udovoljiti kriterijima objektivnog prikaza, a neke pretpostavke koje višestranu utječu a onda višestruko određuju ukupno stanje hrvatske manjine u ovoj državnoj zajednici. Jer načelno promatrano, kada se govori o stupnju ostvarenih kako individualnih tako i kolektivnih prava pripadnika jednog manjinskog naroda u nekom društveno-pravnom poretku treba se znati da ono ima svoju povijesno-genetičku dimenziju, zatim na njega u načelnoj mjeri utječe trenutno stanje i bilateralno uređenje odnosa između dviju zainteresiranih država, te na koncu tu problematiku vjerojatno u najvećoj mjeri određuje stupanj demokratske razvijenosti unutarnjeg ustroja društva u kojemu manjina boravi.

Dakle, kao prvi moment koji je od ključne važnosti za razumijevanje položaja Hrvata u SR Jugoslaviji jesu složeni povijesni nanosi bivšeg društvenog sustava. Naime, bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija s ideolojskim konceptom samoupravnog socijalizma u svojem temelju, premda je on deklarativno počivao na principu nacionalne ravnopravnosti i emancipacije, nije na demokratskim osnovama postavilo i sukladno međunarodnim normama i standardima riješila pravno-politički položaj više nacionalnih zajednica u jednom društvenom sustavu. Jedan od najpogubnijih rezultata takvoga uređenja je nedavno, nadamo se, završeni u krvavom ratu raspad te federativne države. U tome kontekstu gledano, specifičan je i slučaj je bio s Hrvatima u Vojvodini, odnosno Srbiji i Crnoj Gori. Jer, kolektivna prava hrvatske zajednice, kao što su prava na obrazovanje, informiranje, njegovanje vlastite kulture..., nisu ostvarivana ni u jednom institucionalnom obliku njihovih segmenata manjinskih prava.

Raspadom samoupravnog-socijalističkog državno-pravnog sistema, novostvorena Savezna Republika Jugoslavija, nasljeđujući sve vitalne institucije bivše države (međunarodni ugled, medije, poluge upravljanja, medije, policiju, vojsku...), aktivno sudjeluje u agresiji na neke od država nastalih na području bivše Jugoslavije. U početku kratko u Republici Sloveniji, kako bi zatim intenzivno radila na iniciranju ustanka Srba u Hrvatskoj, a kasnije u Bosni i Hercegovini, što dovodi do otvorenog rata u ovim Republikama, koji je istina različitog intenziteta trajao više od četiri godine. Prateća situacija višegodišnje postojeće antihrvatske propagande u državnim medijima u Srbiji, nasilne mobilizacije, koja je bila izuzetno uspješna u sredinama s velikim prostotkom manjinskih naroda, zatim verbalne pretnje pa čak i nekoliko klasičnih terorističkih ataka na građane hrvatske nacionalnosti, doprinijela je odlasku negdje oko 40.000 autohtonih žitelja hrvatske nacionalnosti iz Vojvodine (najviše iz dijela koji se naziva Srijem). Nedavnim činom, pak, međudržavnog priznanja Republike Hrvatske i SR Jugoslavije može se reći da pritisak na Hrvate opada, ali ne prestaje. Međutim, njihov položaj i dalje nije određenim formalno-pravnim okvirima riješen, premda postoje najave da će određenim bilateralnim ugovorom između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije biti riješeno kako pitanje prava Hrvata u SR Jugoslaviji, tako i pitanje prava srpske manjine u Hrvatskoj po prin-

cipu reciprociteta.

Sto se tiče pitanja stupnja unutarnje demokratičnosti društvenog sustava u Saveznoj Republici Jugoslaviji, on se može promatrati dvostrano kada su u pitanju Hrvati. S jedne strane, prisutni su različiti vidovi negativnih nastojanja zvanične državne politike spram pripadnika hrvatske zajednice, a s druge strane nalaze se pokušaji institucija Hrvata da se u datim okolnostima izbore za svoja legitimna prava.

Shodno gore rečenom, državna politika Republike Srbije koja se vodi spram njenih građana hrvatske nacionalnosti je, najblaže rečeno, vrlo destruktivna. Pored već navedenih represivnih momenata koji su, kako smo naveli, trenutno splasnuli u intenzitetu i radikalizmu, znakovita su sljedeće tri, po svojoj naravi, suptilnije grupe takvih aktivnosti. Naime, na unutarnjem planu dulje vremena je prisutno nastojanje putem djelovanja zvanične političke, znanstvene, kulturne i medijske državne aparature oko nepriznavanja samoga postojanja hrvatske zajednice u SR Jugoslaviji kao nacionalne manjine. Posljedica je toga da njihov položaj do danas nije pravno reguliran, što onda dakako uzrokuje velike probleme u realizaciji određenih manjinskih prava. Drugo, na djelu je od kraja osamdesetih snažan proces, isto tako vođen od strane državnih i prodržavnih organizacija, *odnarođivanja* Hrvata vještim igranjem na kartu pravljenja posebnih etničkih zajednica kao što su Bunjevac i šokac, inače regionalnih imena za Hrvate i u drugim krajevima, a koji su u narodu popularni. Kao treći problemski kompleks koji negativno utječe na položaj Hrvata u SR Jugoslaviji jeste to da pravni sistem ove države nema još donijet cjelovit zakon o manjinama, već su određene o pojedinim njihovim pravima nalaze rasute u velikom broju pravnih akata, od ustava do zakonskih i podzakonskih propisa.

Međutim, ako i skupštinu općine, kao najnižu razinu državne uprave, razumijevamo kao reprezenta države, onda trebamo reći da se prvi pozitivni pokušaj preciznijeg reguliranja položaja hrvatske manjine u SR Jugoslaviji dogodilo u Subotici, gdje je Statutom ove općine, na primjer, hrvatska manjina priznata kao ravnopravna pored većinskog naroda u Republici (Srba) i najbrojnije manjine u općini – Mađara, a hrvatski jezik proglašen jezikom koji je u službenoj upotrebi. (S tim u vezi moramo napomenuti da se državne institucije koje su izravno podložne Beogradu, kao što su Okrug, sudovi, MUP..., ne pridržavaju odredbi o isticanju trojezičnih napisa oglasnih tabli).

Prepušteni, dakle, u neku ruku sami sebi, Hrvati su morali posegnuti za samoorganiziranjem. To je nužno dovelo do teškoća budući da nisu imali osnov niti u vlastitoj izgrađenoj i institucionaliziranoj intelektualnoj eliti, niti pak jasan i pozitivno određen okvir od strane države. Takvo je stanje uzrokovalo činjenicu da postojeće institucije, pored toga što imaju različita područja djelovanja, još uvijek nisu na dovoljno kvalitetnom stupnju izgradili međusobnu suradnju kao i platformu za sinkroniziranije zajedničko djelovanje. No, bitno je istaknuti da ono što Hrvati danas imaju na planu ostvarenih manjinskih prava, a to je vidjet ćemo vrlo malo, mogu zahvaliti jedino samima sebi. Među njima spadaju sljedeća.

Rekli smo da je hrvatski jezik u službenoj upotrebi jedino u subotičkoj općini u koji je uveden odlukom Skupštine općine.

Politička stranka hrvatske manjine u SR Jugoslaviji, *Demokratski savez Hrvata u Vojvodini*, u svojem programu sadrži i zalaganje za ravnopravnu zastupljenost građana hrvatske nacionalnosti na svim razinama izvršne vlasti, što je do sada ostalo samo stavka njihova programa. Naime, ako se govori o zastupljenosti Hrvata u ovim ustanovama mora se konstatirati njihova neproporcionalna zastupljenost. Isto tako, nije bolji slučaj niti sa zastupljenošću Hrvata u ostalim upravnim organima i institucijama sudstva, policije, carine ili pak rukovodnih mjesta u privrednim i finansijskim ustanovama. Dakako da ovaj moment uveliko doprinosi općem i inače izuzetno nepovoljnom socijalnom statusu hrvatskog živilja. Za pravo na obrazovanje na svojem materinskom jeziku Hrvati u cijeloj Jugoslaviji su uskraćeni. Drugim ri-

ječima, oni nisu u prilici pohađati nastavu na hrvatskom jeziku niti na jednom stupnju obrazovanja. Izuzetak u tome predstavljaju dvije crkveno-školske ustanove. Prva je gimnazija Paulinum, sa sjedištem u Subotici, gdje se na srednjoškolskoj razini stječu osnovna znanja za buduće teološka, prije svega svećenička zvanja za potrebe Katoličke crkve. Druga je Teološko-katehetski institut koji također ima sjedište u Subotici, a školuje buduće katehetske kadrove za istu Crkvu. Međutim, ova visokoškolska ustanova nema za sada pravo javnosti, to jest od strane države nije priznata kao regularna visokoškolska institucija.

Kada je riječ o kulturi, o ovome segmentu života određenog naroda može se reći da je postignuto najviše. Naime, na planu kulture do sada se razgranala najveća i najplodnija djelatnost u kojoj sudjeluje veliki broj kulturnih institucija s dosta velikim brojem članova. Među njima kao najatkivniji se izdvajaju *Hrvatski kulturni centar Bunjevačko kolo* iz Subotice, *Institut Ivan Antunović*, također iz Subotice *Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo Matija Gubec* iz obližnjeg naselja Tavankut i *Bunjevačka matica* iz Subotice. Svi oni imaju kao proklamirane ciljeve svojega djelovanja istraživanje, njegovanje, i razvitak kulturne baštine ovdašnjih Hrvata. Premda, dakle, imaju za zadaću brigovanje oko kulture valstiteg naroda, oni svojom politikom djelovanja ne pokazuju nikakve vidove uskogrudosti i zatvaranja. Naprotiv, neisključivost za druge narode i različite kulture programski su sadržaji njihova rada. Njihova, pak, djelatnost je razgranata i šarolika i pokriva prostor od njegovanja folklorne baštine bunjevačkih Hrvata pa sve do kulturno vrednijih oblika razvijanja kulturnog i umjetničkog stvaralaštva.

Na planu informiranja situacija je dosta složena. Hrvati u Vojvodini nemaju na hrvatskom jeziku niti jednu emisiju na bilo kojoj televizijskoj stanici. Situacija s radijskim emisijama je ista ukoliko se izuzme jedna emisija vjerskog sadržaja na radio Subotici, koja se emitira jednom tjedno u vremenskom trajanju od 15 minuta. Glede informiranja u pisanom obliku postoji tri informativna lista. S najdužim trajanjem je bilten-glasilo političke stranke Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini *Glas Ravnice* koji neprekodino izlazi od početka devedesetih. Njegova sadržinska koncepcija je tijekom vremena mijenjala osnove svoje uređivačke politike, a u posljednje vrijeme ono je postalo partijskim glasilom u kojemu se nalaze najvažnije informacije iz života i rada ove stranke. Drugo glasilo po stažu koji izlazi na hrvatskom jeziku je subotički dvotjednik *Žig* koji izlazi oz srpnja 1994. godine. Pored informativne sadržine lokalnog karaktera, u listu su zastupljeni komentari, analitički tekstovi, kao i tekstovi koji afirmiraju hrvatsku kulturnu baštinu i umjetničko stvaralaštvo, ali nisu zatvoreni spram kulturnih prilosa drugih naroda. Kao treći informativni list na hrvatskom jeziku prisutan je katolički mjesečnik *Zvonik*, kojega izdaje župni ured jedne crkve u Subotici, koji ima i najveću nakladu. Njegova uređivačka koncepcija temelji se na informacijama iz vjerskog života kako katoličke crkva u Hrvata u Bačkoj, Vojvodini, tako i iz života crkve uopće, te univerzalno kršćanskih tema. Ono što je zajedničko za sva tri lista jeste to da niti jedan nije financiran od strane države, niti pak prima bilo kakvu pomoć iz matične države. Od časopisa za kulturu, ima se *Klasje naših ravni* kojega izdaje *Bunjevačka matica*. Tu je također i crkveno-narodni kalendar *Subotička danica* i *Godišnjak Instituta Ivan Antunović*, kojega izdaje jednom godišnje istoimena crkveno-narodna kulturna ustanova.

Dakle, da rezimiramo, premda žive u uvjetima koji nemaju u povijesti iznijete pretpostavke za očitovanje nacionalnog identiteta u vidu institucija prosvjete, kulture i informiranja, te spremnosti od strane države u kojoj žive da se neotuđiva prava iz sfere manjinskih prava zakonski reguliraju, Hrvati u Jugoslaviji pokazuju određene aktivnosti u tome pravcu, i to na planu učvršćivanja i razvijanja vlastitog nacionalnog identiteta. Ti naponi svoj najrazvijeniji oblik imaju u subotičkoj općini gdje je ova nacionalna manjina najbrojnija. No, i ovdje ona nemaju sukladnu pravnu i finansijsku uređenost.

Tomislav Žigmanov

Biljana Kovačević Vučo,

odvjetnica i predsjednica Jugoslavenskog komiteta pravika za ljudska prava

NALAZIMO SE U SITUACIJI TOTALNOG PRAVNOG KAOSA

Ovoga puta opredijelili smo se za razgovor s beogradskom odvjetnicom Biljanom Kovačević Vučo, jednom od rijetkih osoba u Srbiji koja se dulje vrijeme i to vrlo samoprijegorno bavi zaštitom ljudskih prava iz više razloga. Prvi je stoga što se u nas o ovome ne može ništa čuti u medijima koje kontrolira partija na vlasti. Drugo, i nezavisna glasila još uvijek nekako, rekli bismo, stidljivo i sporadično govore o ovoj značajnoj temi. I treće, ne manje važno, stoga što se u Subotici o svemu tome malo zna, budući ne postoji niti jedna institucija ili pak ispostava koja za cilj postojanja ima domenu zaštite ljudskih prava.

***Premda se u javnosti puno govori o ljudskim pravima, stječe se dojam da se o njima malo zna. Kako biste ih Vi u najkraćim crtama odredili?**

B. K. V.: Ljudska prava su nešto što je kodifikovano međunarodnim dokumentima i utvrđeno međunarodnim standardima, propisano Paktom o građanskim i političkim pravima i Paktom o ekonomskim i socijalnim pravima, Ustavom Jugoslavije i Ustavom Srbije kao slobode i prava čoveka i građanina. Ali, po mom ličnom mišljenju, ljudska prava su prirodna i univerzalna prava koja pripadaju čoveku samim tim što je rođen kao čovek. Znači, od najranije mladosti pa do najveće starosti čovek ima određena prava koja mu niko ne može ni u kakvoj situaciji oduzeti. To su opšta prava, kao što su na primer pravo na život, pravo na slobodu... Istina, postoji jedan korpus tih ljudskih prava koja država može privremeno da ograniči. To se zove, po Paktu o građanskim i političkim pravima, pravo odstupanja. Na primer, kada država proglasi vanredno stanje, ali tada to mora biti tačno po određenoj proceduri, po mehanizmu predaje određenih instrumenata generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. To bi, u stvari, predstavljalo jedino ograničenje ljudskih prava koje je predviđeno po međunarodnim standardima. Ako bismo govorili običnim jezikom koji nije pravni, tada kažemo da su ljudska prava ona prava koja treba da učine naš život kvalitetnijim.

Problemi s „Jamči se“

***Ljudska prava su, dakle, u domeni mogućeg, tj. treba ih primjeniti u društvu i tada nastaju problemi!?**

B. K. V.: Naravno. Ljudska prava su deklarativna i tek prilikom ostvarenja ljudskih prava svi se suočavamo s problemima. U tom smislu, dele se države na one koje poštuju ljudska prava i na one koje ih ne poštuju. Strogo uzevši, većina država danas već zna sasvim dobro na koji način pred

međunarodnom zajednicom da se doviju – one na deklarativnom nivou propišu sva ona ljudska prava koja zahtevaju civilizovane države. Tako i naši ustavi, Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srbije, dobar deo svojih odredbi posvećuju pravima i slobodama čoveka i građanina, i oni su vrlo solidno napisani na tom deklarativnom nivou, osim nekih manjih izuzetaka. Zato, kada bi se neko bavio samo ustavnim regulativom, ne bi mogao da nađe u pogledu ljudskih prava neke ozbiljnije zamerke koje bi mogle da se upute našoj zemlji. Međutim, kao što smo rekli, problemi nastaju sa ostvarivanjem. Slobodna sam da kažem da se mi nalazimo trenutno u jednoj situaciji totalnog pravnog haosa koji se upravo najnepovoljnije odražava na običnog

Biljana Kovačević Vučo:
Ova država funkcioniše po jednoj zastareloj teoriji

čoveka, na pojedinca, i to kada pokušava da ostvari ono što mu je na deklarativnom nivou „zagarantovano“. Uslovno rečeno zagarantovano, jer ne može nešto da bude zagarantovano što se ne ostvaruje. Kada pogledate naš Ustav, videćete da skoro svaka odredba počinje sa „jamči se“, ali nigde ne piše na koji se to način jamči. Znači, sa jednom, da tako kažem, gromoglasnom formulacijom, čini mi se, pokušava se izbeći jedna odredba koju taj Ustav propisuje. Same ustavne odredbe mogu se podeliti na one koje proklamuju određeno pravo i obično počinju sa „jamči se“, i na one koje propisuju da građani imaju pravo na nešto, ali da će se ostvarivanje tog prava regulisati zakonom. Dakle, dolazimo na još jedan niži nivo, na nivo zakona. Na ovom zakonskom nivou postoje bitna ograničenja i ovako proklamovanih ljudskih prava. To je, na primer, „Zakon o posebnim uslovima prometa nepokretnosti“, koji na teritoriji Srbije i Kosova sprečava promet nepokretnosti između Srba i nesrba na taj način što uvodi mehanizam kontrole i odobravanja tog prava od strane Ministarstva finansija. Ono, uz obrazloženje etničkih razloga, odnosno promene strukture stanovništva,

može da zabrani promet nepokretnosti. Cilj donošenja ovog Zakona prvobitno je bio da se spreči trgovina između Albanaca i Srba na Kosovu, odnosno odlazak Srba sa Kosova da bi se za vreme rata najdrastičnije odrazilo na Hrvate i Bošnjake u velikim gradovima u Srbiji, kojima je na taj način onemogućavano pravo otkupa stanova, odnosno zamene stanova. Vrlo je karakteristično da se ovaj Zakon ne odnosi na teritoriju Vojvodine, što govori o politici države koja je tim Zakonom, u stvari, htela da pospešuje trgovinu u Vojvodini između pripadnika različitih nacionalnosti. Znači, u Vojvodini nije bio politički cilj da se sprečava trgovina i da se tako sprečava odlazak drugih nacionalnosti, dok je u Srbiji i na Kosovu toga bilo.

***Znači li to da imamo loše zakone?**

B. K. V.: Ne bi se tako moglo reći, nego je problem u sprovođenju. Naime, u odnosu na sprovođenje zakona, najtragičnija situacija u našoj zemlji je zbog toga što se zakoni selektivno primenjuju. Ljudi uglavnom pitaju „kako to država meni može da zapleni imovinu, a ja ne mogu da uzmem svoju deviznu štednju?“. To je posledica toga što ova država funkcioniše po jednoj zastareloj teoriji, po kojoj je država monopol fizičke prinude, tj. koristi silu ne bi li vršila pritisak na građane. Međutim, nema ništa goreg za jednu državu ukoliko ona zakone selektivno primenjuje, a naša država upravo to radi. Sve one odredbe zakona i ustava koje se odnose na ostvarenje prava, i to garantovanih prava, izbegavaju se, ne primenjuju se, odugovlači se postupak. Ali, kada postoji obaveza građanina, naročito prema državi, to se vrlo brzo i munjevito i sprovodi i izvršava. Znači, prvi loš znak o stanju ljudskih prava u praksi je ta selektivna primena, koja može da dovede dotle da se ljudi osećaju potpuno nezaštićeni, da ne mogu ni jedno svoje pravo da ostvare. Drugi negativan znak u praksi je gonjenje ljudi zbog nečega što su uradili. Naime, naše društvo je veštački kriminalizovano. Po Krivičnom zakonu Jugoslavije kažnjavaju se skoro sve moguće

Najtragičnija je situacija u našoj zemlji zbog toga što se zakoni selektivno primenjuju

radnje koje preduzimamo. Imam običaj da kažem da mi svakodnevno izvršimo po neko krivično delo, a da toga nismo ni svesni. Dakle, mi smo ugroženi samim postojanjem tog zakona i svima nama pretila opasnost da možemo jednog dana biti uhapšeni. Samim tim, to nas dovodi u jedan podanički položaj i u jedan strah od toga da preduzmemo nešto što bismo možda inače preduzeli u svoje ime i u ime nekog drugog za neki opšti cilj. Mi smo stalno u svojevrsnoj zamki, jer država, ako hoće, može da primeni taj svoj represivni aparat. Ali, ne može pravo da se primenjuje u zavisnosti od trenutne političke volje režima ili političke stranke. To je ono zbog čega smo u suštini

permanentno onemogućeni da se na pravi način organizujemo i borimo za ostvarenje nečega što svi znamo da nam pripada.

Upozorenje Europske Unije

***Postoje li institucije za zaštitu ljudskih prava, te koje su?**

B. K. V.: One formalno postoje, ali mogućnost njihovog delovanja je veoma ograničena. Postoji, na primer, Ministarstvo pravde, koje bi trebalo da se bavi zaštitom ljudskih prava, ali svedoci smo da ono to ne čini. Ono što postoji kod nas i što već sada igra određenu ulogu su nevladine organizacije, čija se uloga kod nas potpuno pogrešno shvata. One se doživljavaju kao organizacije koje treba da napadaju državu. Međutim, nevladine organizacije treba da sarađuju sa državom u otklanjanju devijacija koje se na planu ljudskih prava pojavljuju. Međutim, ono što nama nedostaje u vidu organizovane zaštite ljudskih prava je institucija ombudsmana. Ali, ombudsman koji zaista igra ulogu koju mora da igra i koji igra u razvijenim pravnim državama; u zemljama u kojima postoji vladavina prava, ulogu neposrednog zaštitnika ljudi, pojedinačno, grupa u ostvarivanju njihovih ljudskih prava. Ombudsman mora da ima ovlašćenja da ukida sudske odluke, da može da natera državne organe da izvrše sudske odluke, da bude supervizor ponašanja državnih ograna

Stalno smo u svojevrsnoj zamki jer država ako hoće može da primjeni svoj represivni aparat

odnosu na poštovanje ili kršenje ljudskih prava. To je nešto što nama nedostaje. Uključivanjem institucije ombudsmana Ustav, bojim se da bi u situaciji u kojoj se trenutno nalazimo, to opet bila prazna deklaracija koja ne bi imala svog efekta koliko se ne bi obezbedio čvrst mehanizam njegovog delovanja. Mi bez ombudsmana, koji mora imati instrumente i mogućnost sprovođenja odluka, nećemo moći da napravimo neki veliki pomak.

***Je li time zaštićena ljudskih prava ispunjena?**

B. K. V.: Ne. Postoji još jedna mogućnost vaninstitucionalne zaštite ljudskih prava – to je pritisak međunarodne zajednice, koji je, barem ja držim, najbitniji u

ovom trenutku. To je veoma vidljivo iz najnovijeg upozorenja Evropske unije građanima Jugoslavije. Uzgred, nalazim da je to jedan od najboljih načina opštenja sa građanima jedne države. Da im se direktno ukaže zbog čega oni i njihova država pate – upravo zbog toga što njihova država ne poštuje prava koja je njima garantovala. Taj papir, koji je Evropska unija dala, je, u stvari, rezultat svega onoga što su nevladine organizacije u Jugoslaviji radile do sada. Upravo se u tom upozorenju i spominje Zakon o prometu nepokretnostima, zatim se spominje stara devizna štednja... Spominje se sve ono što tišti građane ove zemlje, što predstavlja povredu ljudskih prava. Prema tome, određeni rezultat vaninstitucionalnog delovanja daje vrlo konkretne rezultate koji su jako dobri.

Tiho etničko čišćenje

***Glede pitanja kršenja ljudskih prava može li se govoriti o nekakvoj tipologiji? Recimo na principu spola ili dobi?**

B. K. V.: Zavisi u kojoj oblasti je reč. Naravno da su starije osobe ugroženije u socijalno-ekonomskim pravima zbog toga što ih jednostavno ne možete pozvati da uzmu aktivniji odnos prema ostvarivanju svojih ljudskih prava. Oni zbog godina koji imaju mogu jedino da čekaju svoju penziju i da direktno zavise od bahatosti režima koji im tu penziju neće ili hoće dati. U tom smislu može se reći da su na socijalno-ekonomskom polju ugroženiji stariji ljudi. Mlađi svet može da zauzme neki aktivniji odnos, da se snađe na neki drugi način samo ako izađe iz svoje uloge žrtve. Uopšte je jako važno izaći iz uloge žrtve. Ne sme ovde niko da pristane da se ponaša kao žrtva, jer će žrtva biti i ostati. Penzioneri nemaju tu mogućnost odbrane, kao ni deca. Uz sve rizike da me feministkinje napadnu, zaista mislim da ženska prava koja se krše nisu prva i najistaknutija u ovom trenutku, mada silovanja u Bosni vezana za rat, i sve to što su žene pretrpele u ime jedne politike, zaista predstavlja veliki problem.

***Može li se pak govoriti o specifičnom položaju manjina kada je riječ o kršenju ljudskih prava?**

B. K. V.: Za vreme rata je postojala diskriminacija zbog nacionalne pripadnosti koju su naročito osetili Mađari, Hrvati i Bošnjaci, a pre rata konstantno Albanci na Kosovu zbog nerešenog pitanja Kosova.

Prema nekim analizama, bili su mnogo više mobilisani nego ostali. To je bila politika kršenja ljudskih prava u skladu sa politikom koja je vođena: „svet nam je neprijatelj; postoje dve neprijateljske države: to su Hrvatska i Bosna i Hercegovina“ i stradali su stvarno građani Jugoslavije tih nacional-

Upozorenje Europske Unije rezultat je rada nevladinih organizacija u Jugoslaviji

nosti. U Jugoslaviji je za vreme rata vođena politika tihog etničkog čišćenja. Iz Sandžaka su se svakodnevno iseljavali Bošnjaci u velikom broju, a iseljavali su se i Hrvati iz Vojvodine. Nikada se nije završila niti se otvorila do kraja priča šta se dešavalo drugim nacionalnostima za vreme rata u Jugoslaviji. Naravno, postojao je uvek i jedan suptilan progon neistomišljenika bez obzira na nacionalnost. Otpuštanja su bila, a i sada su veliki predmet manipulacije. To je isto bilo po nacionalnom kriterijumu i to kao oblik nacionalne diskriminacije, da bi sada bio rezultat jedne loše ekonomske situacije u kojoj se nalazimo. Međutim, otpuštanja se ne izvode po tim ekonomskim kriterijumima, nego odabirom. Naravno, ko će prvi da strada nego članovi nezavisnog sindikata, politički neistomišljenici, ljudi koji prave kao nevolje, oni koji vole mnogo glasno da pričaju. Dakle, postoji jedno konstantno kršenje ljudskih prava, a to je proizvod nepravne države u kojoj se nalazimo. U državi smo manipulacija sudskim i ostalim procedurama koje su dugačke, neuspešne i koje se, ukoliko se i završe, onemogućuju da budu izvršene. Sada je učestalo iseljavanje iz Zemuna koje sprovodi Vojislav Šešelj i radikali, i tu, bez obzira što znam politiku Vojislava Šešelja naročito prema Hrvatima i Muslimanima, ne prave razliku, izbacujući ljude iz stanova, nezakonitim upadanjem i provaljivanjem u stan. Istovremeno, on zloupotrebljava činjenicu ostrašćenog javnog mnjenja tako što zloupotrebljava nacionalnu pripadnost ljudi koje iseljava. Jer, Šešelj iseljava i druge ljude iz tih stanova, ali pravi predstavu protiv Hrvata, optužujući ih za ustaštvo i razne druge gluposti. Ono što je tragično za mene, koja se bavim ljudskim pravima, to je da se ljudi vrlo slabo solidarišu sa takvim ljudima, a on, u stvari i jaši na talasu priče „to se dešava nekim drugima i šta me se tiču tamo neki Hrvati“.

Tomislav Žigmanov

Pravnički

kutak

Agreman i vjerodajnice

su dva značajna instituta diplomatskoga prava vezana za postavljanje i prijem diplomatskih predstavnika. Aktualna su

kod nas praktički neprestano od raspada SFRJ, i imaju odgovarajuću ulogu u procesu uspostave i, uopće, normaliziranja odnosa između novonastalih neovisnih država.

Agreman (franc. *agrément* = pristanak, odobrenje) je povjerljivo dana suglasnost neke države da određena osoba kod nje može biti postavljena za predstavnika druge države. Agreman traži država prije nego što poslanika postavi, a država od koje je agreman zatražen može ga uskratiti ako je po njenoj ocjeni kandidat nepoželjan ili nepoćudan. Države su, dakle, načelno slobodne u izboru svojih diplomatskih predstavnika, ali se prije naimenovanja

Puni diplomatski odnosi još uvijek nisu uspostavljeni između svih država nastalih raspadom SFRJ

šefa diplomatske misije, traži suglasnost države u koju se predstavnik šalje. Tako se nedavno moglo pročitati da će BiH zatražiti agreman od SRJ za svog budućeg šefa diplomatske misije u Beogradu.

Vjerodajnice su tradicionalna hrvatska riječ za *akreditivno pismo* (franc. *accréditif* = punomoć, nalog, ovlaštenje). To je punomoć diplomatskog predstavnika koju pri nastupanju misije predaje šefu države kod koje je postavljen ili, ako je otpravnik poslova, ministru vanjskih poslova. Sadržina mu je strogo formalna, te sadržava ime i titulu diplomatskog predstavnika, molbu da mu se pomogne u izvršenju njegovih funkcija i još neke elemente. Predaja vjerodajnica se vrši na osobitom svečanom ceremonijalu. Ovo akreditivno pismo ne treba miješati s akreditivom bankarskoga prava, premda je etimologija ista.

(J.Š.)

IZ STAROG ALBUMA

Koliko je ova mašina oživjela slika ne zna im se broj. Kino nije bio rasonoda, bio je prestiž. Uostalom, bilo je to lijepo vrijeme tapkaroša, a ne dilera. Dobra vremena. Danas Subotica ima dvije nedozvoljeno skromne kino dvorane. Sramota za grad i ljubitelje bijeloga platna na pozadini od 23 slike u sekundi.

Zašto

se zanimljiva
zabavna igra
zove
domine?

Naš izbor

Stjepan Šćepačev

Zrno

U srednjem vijeku Crkva je jedno vrijeme branila kockanje i njemu slične zabavne igre. Mnogi nisu mogli odoljeti ovoj zabrani, a da bi za učinjeni grijeh izmolili oprost, pobjednik je ustao i izmolio: Parce Mihi Domine (Smiluj mi se, Gospodine). To je sinonim za molitvu: Oprosti mi grijehe, Gospodine.

Vremenom je ta molitva skraćena i pobjednik je ustao i izmolio samo: Domine (Gospodine).

U grobnici su našli zrno Pšenice faraonskog doba. Hiljade ležalo je ljeta U tami kamenoga groba. Na sunce iznijeli su zrno I zemlji stavili u njedra, I digao se zlatni klas, I pun je bio zrnja jedra. Bez milosti nam sudi vrijeme.

Što li će bit za par sto ljeta, Kad otkriju nam riječ, i ona Na svjetlosti se nade svijeta?

(Preveo: Cesarić)

Krležijana

U defileima

Najžalosnije su od svega u povorkama konjske glave. Koliko su konji ljepši, neizrecivo plemenitiji i mudriji od ljudi! Konji imaju svoj ogromni izgovor: konji nemaju razuma i prema tome nisu savršeno ni za što odgovorni. Ali mi, stvorenja galonirana (kao vratari na hotelskim portama), mi lica u četvororedu, slična jedno drugome, kao lica olovnih soldata, mi ljudi, koji se veselimo slavama kada vodokoci zvone po parkovima i zastave lepršaju na palačama i trube konjaničke odjekuju ulicama i čuje se topot potkova i gmljavina baterija, mi ljudi, da, mi smo doista abnormalna stvorenja, što ne upropaštavaju samo sebe nego i mase nevinih konja, tjerajući ih krvavim bičem po cestama naše Slave i Historije.

Miroslav Krleža, 1927.

Obiteljski kutak

Ne mazite mačke!

Zašto? Toksoplazma je bolest koja se prenosi kontaktom sa životinjama. Rezervoar uzročnika su ponajprije razne životinje sisavci: kunić, zec, pas, štakor, ovca, a osobito mačka. Znanstvenim istraživanjima je dokazano da je mačka jedini prirodni domaćin uzročnika toksoplazme. Nakon što se mačka inficira, uzročnik se izlučuje preko stolice i sline. Dakle, ne treba maziti mačke! Čak i one umiljate mačkice koje nikada ne izlaze iz stana mogu biti izvor zaraze.

U odraslih ljudi bolest je obično latentna – prolazi bez simptoma. Tek izuzetno rijetko javlja se razvijena klinička slika bolesti (znakovito je povećanje limfnih žlijezda). Ukoliko se pojave neki simptomi a bolest se ne liječi, tegobe traju i do šest mjeseci. Najteže komplikacije nastaju u nerođenog djeteta, kada je majka zaražena. Posljedica je smrt fetusa ili se dijete rađa s teškim oštećenjima kao što su sljepoća, retardacija, srčane greške...

Osnovna mjera prevencije je izbegavati kontakt s mačkama, što naročito vrijedi za trudnice i žene koje planiraju trudnoću.

Mila B.

Srušiti kineski zid

Dosta smo toga po Subotici srušili. Rušenje u ime ugroženosti moramo sada već internacionalizirati. Na ovu ideju došao sam kada sam vidio srdačni i pomalo nekonvencionalni doček predsjednika Jugoslavije po povratku iz Kine.

Srušiti kineski zid! Prvo, izbori su pred nama i u slučaju da pobijedi jedan od tridesetorice prijavljenih kandidata za predsjednika, taj materijal će nam dobro doći. Bolje da se sami ogradimo od svijeta zidom (istina, bit će malo viši, ali sigurniji) nego da to svijet učini nevidljivim zidom. A na taj način mogli bismo zaposliti zajedničku radnu snagu do XXII. stoljeća. Svijet će uživati, a pokazuje se i to da on bez berlinskog zida, bar na ovima našim prostorima, ne može funkcionirati. A i bilo bi tu i posla za svečano otvorenje uoči svake predizborne kampanje.

ZGODE ALBE I STIPANA

Položaj Subotice

Subotica je po veličini i broju stanovništva treći grad u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

Položaj je Subotice određen sa 46x 6' severne širine i 37x 19' 50" istočne dužine od Ferra, te leži na granici do Mađarske. Udaljenost je Gradske kuće od granice Mađarske, (pogranični kamen broj 335, pruge Subotica-Budimpešta) vazdušnom linijom 8.111,35 metara.

Teritorija se Subotice nalazi u bogatoj ravnici, između Dunava i Tise, a ipak na prosečnoj apsolutnoj visini 115 m iznad Jadranskog mora.

Najviši je deo Subotice Srpski kraj na Kelebiji 143 m iznad mora, a najniži ku-palište Palić 102 m.

Uporedimo li ove apsolutne visine sa apsolutnim visinama teritorija na istoj geografskoj širini uz Dunav i Tisu, koje variraju oko 85 m, to se onda vidi odličan položaj Subotice, koja je uvek sigurna od poplava.

Severni je deo Subotice diluvialan živ pesak, koji je vezan poslednjih godina kul-turom šume, vinograda i pašnjaka. Južni deo, čuvena Bačka žitnica, je les sa debelim slojem hunusa. Ovaj je kraj bio stotinama godina većinom neobrađeni pašnjak i stepa. *(nastavit će se)*

Majstorska radionica

U jednom trenutku sazrijevanja djeca su vanjski svijet već prilično upoznala i da bi slika svijeta bila potpuna moraju naći i svoje mjesto u njemu, jer su uočila vlastitu odvojenost.

Time se rađa dvostruka greška: više se ne sagledava svijet već ta konstruirana slika o svijetu, potom dok se pojedinačne stvari i mogu međusobno porediti, s čime porediti sebe?

Metrom je moguće sve izmjeriti, ali čime da se mjeri metar?

Oko vidi sve oko sebe, ali ne vidi sebe.

Razum procjenjuje sve oko sebe, ali procenjivanje mjesta o sebi u svijetu stvara izmišljenu i lažnu sliku o sebi.

Tu prednost da budemo svijesni okoline smo platili time što smo postali otsječeni od nje.

Do tada veliki osjećaj zajedništva je splasnuo na malu čahuru koju zovemo tijelo.

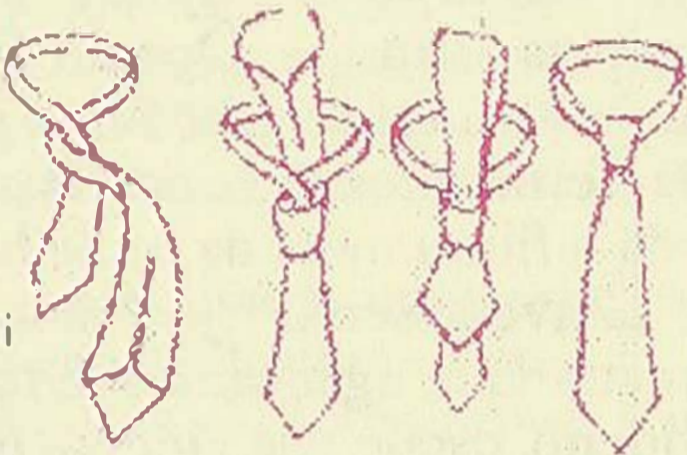
Ono što jesmo, proizvod smo vlastitog razmišljanja.

Budha

TONKUTBON

Kako vezati kravatu (pošu)

A našim školama uče nas raznim korisnim „glu-postima“. Uče nas da bismo tokom života imali što zaboravljati. O sitnicama koje život znače šute. Tako, ne uče nas kako se ulazi u autobus, kako se prelazi ulica, poglavito ne kako se parkiraju kola. A ne uče nas, primjerice, kako se veže i nosi kravata, kako „koristiti“ viljušku. Dogodilo se da je jedan ubo njom u nos drugog, iz čistog mira.

U ovoj rubrici pokušat ćemo ukazati na sitnice od kojih ne možete možda imati velike koristi, ali sigurno ni štete ako ih budete upražnjavali. Počinjemo načinom vezivanja kravata.

Postoji više načina vezivanja kravata. Donosimo dva najjednostavnija. Jednostavan čvor pristaje svakom tipu okovratnika košulje. Ako želite vidljivi čvor izraženog trouglastog oblika onda se vezuje čvor, a la Windsor.

Četiri kretnje osnov za vezivanje kravata

„Žigov“ NASLOV IZMEĐU DVA TJEDNA

REPORTER „NAŠE BORBE“ U VRANJSKOJ BOLNICI

U sali za operacije danju lete vrapci, a noću slepi miševi

Mirovino, gdje li si?

Gledajući programe naše PTC postaje, ili naivno listajući novine koje vjerno prate i mnogo toga slatkastoga dodaju Državi u pokretu, čovjek ne toliko svojom krivnjom stječe ružičastu sliku o državi i društvu u kojemu sve funkcioni- ra. Riječju, sve štima k'o pod- mazano.

Napuštajući taj svijet idiličnih laži pukim promatranjem pojava oko sebe, suočavamo se s raznovrsnim činjenicama koje su gornjem stanju suprotne. Na primjer.

Hoćete voditi bezbrižan život običnoga umirovljenika. Za vođenje normalnoga života potrebni su novci, a vi ste u mirovinu otišli kao poljodjelac. Nebrižljiva država vam u studenome ove godine daje drugi dio mirovine za prosinac prošle godine! I sad živite, ali ne po receptu i slici PTC kanala. Teško, da ne kažemo nemoguće.

Nema se što reći. Radi se i uživa u starosti u plodovima svojega rada. Negdje drugdje i netko drugi. Zar ne?

(t. ž.)

Savjet iz karmića

Ako ne sendvič, a ono bar pekmezom kruva "IDU DANI", bisan i s praga uredništva, zajapuren viče bać Stipan: "Di je tu pravda i poštenje. Di?", pita oma u fotelju dip.

Di je problem?", pitam.

Kako, di je?" kaže i oma pokaziva nike novine, u koje je zamoto parče kruva, pa uvriden viče dalje: "tu niki M. M. i jednima i drugima nudi senvice. Zar mi, Rvati, nismo zasušili dobit ni mašćom kruva? Tek tako da odemo? E, to neće moć! Piši, ako ne mož mašćom, onda bar kruva s pekmezom, al od šljiva. Ta, bar smo mi oduvik bili za ravnopravnost; njima po sendvič, i to jednima tri, drugima dva, a nama ništa. Tako neće ić!"

ZANIMLJIVA MATEMATIKA

1. DEŠIFRUJ SABIRANJE:
JABUKE + KRUŠKE = PROBAJ
(RAZLIČITIM SLOVIMA ODGOVARAJU RAZLIČITE CIFRE)
2. DEDA MARKO JE ROĐEN U OVOM VEKU. KAD SE U GODINI ROĐENJA ZAMENI CIFRA DESETICA I CIFRA JEDINICA DOBIJE SE GODINA U KOJOJ JE NAPUNIO 81 GODINU. KAD JE ROĐEN DEDA MARKO?

IMENIK ROCKA

THE „MOUNTAIN“ – odlični američki heavy-blues i hard-rock sastav, osnovan 1969. kada je maleni basista, klavijaturista, snimatelj i producent Felix Pappalardi saradivao na solo-albumu „onog debeljka iz Bronxa“. Pomenuti gospodin bio je gigantski i briljantni gitarista, Leslie „Mountain“ West. Saradnja je ispala sjajno, te se dvojici prijatelja priključuju i klavijaturista Steve Knight i bubnjar Norman Smart, koga ubrzo zamenjuje mladi, poletniji i energičniji kanadski bubnjar Corky Laing. Tako nastaje američki sastav koji je svirao „creamovsku“ muziku na „creamovskiji“ način od same grupe „Cream“. Nakon serije fantastičnih albuma, odličnih koncerata (između ostalih, i onaj na Woodstocku, 1969), grupa se razilazi – Pappalardi postaje snimatelj i producent grupe „Cream“ (svirajući s njima povremeno klavijature i melotron), a West i Laing pozivaju basistu i vođu grupe „Cream“ – Jack Brucea da im se pridruži. No, nakon Bruceovog rada na Westovom solo-albumu, „Avalanche“, grupa „West, Bruce & Laing“ razilazi se, a 1981. „Mountain“ se opet sakuplja u prvobitnoj postavi. Stvari opet „ne štimate“, jer je Pappalardi – ogluveo (nije ni čudo, poslušaju li se koncertni snimci grupe „Mountain“)

a Leslie West je jedno vreme održavao „Mountain“ da bi ga krajem 80-tih raspustio i formirao sopstveni prateći sastav – „Leslie West Band“. Objavio je još jedan uspešan album (na slici) – „Great Fatsby“.

PROBRANA DISKOGRAFIJA:

- MOUNTAIN CLIMBING (1970)
- NANTUCKET SLEIGHRIDE (1971)
- FLOWERS OF EVIL (1971)
- LIVE! (koncertni, 1972)
- GO FOR YOUR LIFE (1975)

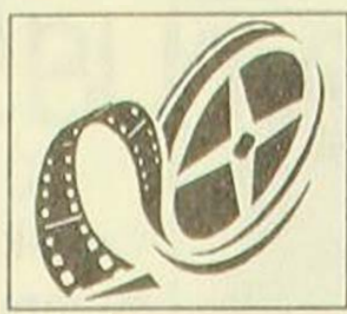
„West, Bruce & Laing“:

- WHY DONTCH' A? (1972)
- WHATEVER TURNS YOU ON (1973)
- LIVE N' KICKIN (koncertni, 1974)

Leslie West – samostalno:

- AVALANCHE (1974)
- GREAT FATSBY (1984)
- MOUNTAIN (1985)
- THE LESLIE WEST BAND (1986)
- LIVE (1987)

Robert G. Tilly

Zavera senki – Režija: Džordž Pan Kosmatos – glavne uloge: Čarli Šin, Donald Saterlend, Linda Hamilton

Ono što se kod umetnički nadarenih reditelja zove citat kod Džordža Pan Kosmatosa je ordinarna krađa. Njegov nedostatak vizualne kreativnosti čini da svako pozivanje na neki raniji film i režijsko rešenje deluje ne kao davanje počasti majstoru ili kao sopstveni odnos sa nekim iz prošlosti, nego kao zlonamerno svojatanje tuđe maštovitosti. „Zavera senki“ već stoga je daleko od velikih filmova. Kosmatos i njegovi scenaristi su od „Zavere senki“ napravili zadivljujuće konkurentan film, s obzirom da je to čista antologija filmskih veličina iz prošlosti. Deplasirano je već ponavljati da je Klintonova era porodila najviše filmova o američkim predsednicima u holivudskoj istoriji. Ali, to se neodoljivo nameće budući da su scenaristi Edi Hasak i Rik Gips pokušali da u njega stave skoro sve recentne filmove na tu temu. Tako se redom nižu dramske i vizualne sekvence iz „Sever-severozapada“, „Tri kondorova dana“, „Svih predsednikovih ljudi“ i gotovo parodično finale iz Zonenfeldovih „igračaka“. Kosmatos je publici koliko-toliko poznat iz filmova „Rambo II“, „Kasandrin most“ i „Kombra“, ali eventualno po imenu. „Zavera senki“ mu sigurno neće doneti bolje uspomene gledalaca.

U pogledu fabule „Zavere senki“ neverovatno je koliki odjek još uvek ima „tehnika državnog udara“ Kurcija Malapartea, kada prva holivudska liga nalazi za shodno da danas nemi film po njegovom obrascu. Izvanredna Malaparteova vizija načina delovanja sive eminencije ipak podrazumeva ubedljivo paranoično društveno stanje, koje je egzistiralo u neizmenjenom obliku od pojave knjige u dobu fašizma do rušenja Berlinskog zida, ali koje danas izgleda sasvim drugačije. Odbijajući da preciznije definišu i prikažu izvor straha za raspad društva, autori „Zavere senki“ odbili su i da njihov film ima smisao. Kada je tome dodat kasting, u kojem je Čarli Šin borac za istinu, a Donald Saterlend problematični glavni čovek predsednikovog obezbeđenja, svaka atraktivnost filma je nestala usred istrošenosti lica ovih glumaca u sličnim ulogama. Gđa Terminatorica Linda Hamilton tu se pojavljuje samo zbog besmislenog holivudskog zakona da u filmu mora da bude bar jedna veća ženska uloga.

Pa ipak, „Zavera senki“ je homogen film, prepoznatljiv doduše u svakoj sekundi, ali gledljiv. Posmatrano iz ugla zanatske težine zadatka, to je ogroman uspeh, ali to će malo koga utešiti. Već viđeno, ostaje već viđeno, ma kako pristojno bilo ponovljeno.

Pera Marković

Iskra plesa za vatru života

U punoj sali Doma kulture u Tavankutu 16. studenoga održan je redoviti godišnji koncert folklorne sekcije HKPD „Matija Gubec“.

Pored dječje, reprezentativne i grupe starijih igrača, kao gosti nastupili su i članovi folklorne sekcije KUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora. U njihovoj izvedbi vidjeli smo splet „Nišava“ i „Vranje“ u postavci Dragana Kubatova uz stručnu suradnju Ljiljane Šelember. Tavankutski folklorci izveli su bunjevačke, mađarske, šokačke, banatske, slavonske, baranjske, te vranjske i vlaške igre. Stručni rukovodilac te konceptor i organizator programa bio je Drago Grmić, a igrali su se spletovi u postavci Mirka Vukova i Davora Dulića.

Bunjevačko momačko kolo jedna je od najuspjelijih Dulićevih koreografija koja plijeni bjelinom nošnje, paralelizmom događanja na sceni, dovitljivošću, dostojanstvom, logikom događanja. Istu tendenciju imaju njegove šokačke igre. Poznavanje pratećih folklornih znanosti bez sumnje može samo pomoći, uz nesporni njegov osjećaj za scenu, u postavljanju koreografija u kojima je proizlaženje pokreta i događanja jednih iz drugih naravno, do razine kada na sceni vidimo igru ogoljenu do potrebnog minimuma ali dovoljno rječitu.

U kontekstu promatranja kulturnih pojava u svijetu vidimo tendenciju koju možemo označiti kao zajednicu različitosti. Nasuprot tome, pojava zvana „folklor“ djeluje kao ostatak nekog prijašnjeg svijeta po tome što prezentira nadidjeni pogled na shvaćanje ljudskih odnosa. Pojava u kojoj je skupina ljudi uniformirana (nošnje), gdje svi trebaju imati iste pokrete (koraci) i na javnost iznijeti ideju jednog čovjeka (koreografa), gdje uniformirani ne trebaju misliti, ne trebaju izraziti osobnost, pripada prošlosti. Folklor je, za široke narodne mase, na zabavan način izražen jedan svjetonazor. Danas, kada se mnogo kulturnih i umjetničkih pojava označuje prefiksom „multi“, folklor djeluje deplasirano. Da bi bio u trendu, on može opstojati kao dio nekog multi-projekta.

Prašina vrtloga koraka koja s bine zapahnjuje publiku, puna mirisa i slutnji životvornih muško-ženskih odnosa, uvijek nosi sobom očekivanje da će pokrenuti novi krug pronalaženja uloge pojedinca u društvu, zapaljenih iskrom plesa tijela koji je toliko lijep koliko i duh koji ga je stvorio.

Nela Skenderović

Dramski odjel HKC-a

Ponovno Bolto na ogledu

Popularna komedija Matije Poljaka Kovića „Ode Bolto na ogled“ u redateljskoj postavci Josipa Bajića i izvedbi Dramskog odjela HKC „Bunjevačko kolo“ bit će ponovno izvedena zbog velikog interesa u nedjelju 16. studenoga u velikoj dvorani Centra (Preradovićeve 4) s početkom u 18 sati. Cijena ulaznice je 10 dinara, a mogu se nabaviti i u pretprodaji u administraciji „Bunjevačkog kola“ svakog dana od 8 do 12 i od 19 do 22 sata.

(lj. k.)

Dokoličarska razmišljanja

Pišući članak Aleksa Kokić – pjesnik Subotice i ljepše budućnosti“, prof. dr. Tomo Vereš završava ga riječima:

„U svakom slučaju: Kokić i Kosztolányi su ostavili trajni spomen svome gradu u hrvatskoj i mađarskoj književnosti; a nesumnjivo i izvan vlastitih nacionalnih granica.

Stoga se nadamo da će im se grad Subotica dostojno odužiti.“ (Tomo Vereš: *Bunjevačko pitanje danas*, str. 52)

Da li se Subotica dostojno odužila svojim književnicima? – pitam se.

Podimo dalje u dokoličarskom razmišljanju.

U okviru proslave „Dužijanca“ 10. kolovoza 1994. godine održan je simpozij posvećen Balintu Vujkovu. Govorilo je šest dobrih znalaca života i djela Balinta Vujkova – Dide. Tada je g. Tibor Gotesman (sada već i on pokojni) predložio da se na pogodnom trgu u centru grada podigne spomenik – bista književniku Vujkovu. Sudionici simpozija su prijedlog jednoglasno prihvatili. Prošlo je već više od tri godine... Mislim da bi trebalo oživjeti i realizirati prijedlog Tibora Gotesmana.

Slijedim daljnja razmišljanja.

Čini mi se da mnogi Subotičani ne znaju za svoga sugrađanina maestra Albu Vidakovića, glazbenika i znanstvenika. (Možda ga znaju samo po Zboru „Albe Vidaković“, kojega s toliko uspjeha vodi s. Mirjam Pandžić.) Pater Tomo Vereš piše: „Kao znanstvenik tražio je istinu, kao glazbenik otkrivao ljepotu, a kao svećenik vodio je ljude Bogu.“ (Tomo Vereš: *Bunjevačko pitanje danas*, str. 56) Poznati povjesničar glazbe Josip Andreis piše: „A. Vidaković je nesumnjivo jedan od najistaknutijih muzikologa i kompozitora crkvene muzike koji su do danas djelovali u Hrvatskoj.“ (Tomo Vereš: *Bunjevačko pitanje danas*, str. 96)

Nedavno je dr. Marko Sente objavio knjigu „Istorijat otorinolaringologije u Subotici“. Prije toga je objavio članak „Prof. dr. Ante Šokčić u povodu 55. obljetnice osnivanja otorinolaringološkog odjela u Subotici“ („Klasje naših ravni“, novi tečaj, godina I. broj 2., Subotica, 1996. str. 50-52) U knjizi i u članku nam je tako približio život i djelo prof. dr. Ante Šokčića da smo mu postali bliski, svoji, kao da ga svaki dan susrećemo u našem i njegovom gradu, Subotici. Konačno, tu leži i pokopan.

Sto reći i napisati o primarijusu dr. Vinku Perčiću, specijalisti za unutarnje bolesti? U bibliografskim podacima našao sam oko 50 bibliografskih jedinica što je sam dr. Perčić pisao, ili u suradnji s drugim liječnicima. Međutim, dr. Perčić je poznat i kao skupljač umjetnina (slika), poznat kao donator ne samo u svom gradu, već mnogo šire, u Zagrebu, Europi, svijetu. Zavičajna galerija „Dr. Vinko Perčić“ je ponos Subotice i Subotičana.

Ne mogu ne spomenuti još jedan spomenik-bistu. Mislim na bistu „prisivitlog“ Blaška Rajića, sakrivenu u parku ispred Gradske kuće. Bista je rad akademske kiparice Ane Bešlić, a postavljena je 6. lipnja 1992. godine. Gleda „prisivitli“ u prodavnicu „Da Ugo“; valjda bira postole. Molim vas!!! Već pomenuti Tibor Gotesman je u „Subotičkim novinama“ reagirao na ovakvu nepodobnu lokaciju biste Blaška Rajića.

Da svedem svoja dokoličarska razmišljanja. Naveo sam samo neke značajnije i poznatije javne radnike, djelatnike – Subotičane. Ima ih još mnogo. Ima. Mnogo. Vjerujem da bi se u ovom gradu pronašao odgovarajući trg oko centra grada – mora se pronaći – da se smjesta postave biste naših cijenjenih sugrađana. Tako postavljene biste bile bi ponos i grada i ljudi, stanovnika.

Nadam se da ću dočekati postavljnje tih bisti.

Ivo Prčić, mladi

Premijere, reprize i gostovanja

Kako smo saznali u razgovoru s dramaturgom, scenaristicom i direktoricom drame na srpskom jeziku Narodnog kazališta u Subotici, Tatjanom Pavišić, tijekom studenog subotičko kazalište će odigrati jednu premijeru i nekoliko repriza komada „Dvanaest stolica“, „Caca u metrou“ i „Ženidba i udadba“. Tatjana Pavišić osim navedenih funkcija, autorica je i jednog best-selera „Svaka hoće“, romana „Krojač“ i kazališnog komada „Kristalna grana“.

S premijernom izvedbom predstave „Dvanaest stolica“ koju je postavila gđa Pavišić, subotičko kazalište će 15. studenog gostovati u Narodnom kazalištu u Somboru, a 30. studenog u u Beogradu.

U daljnjem razgovoru, Tatjana je naglasila: „Neka pozorište traje, to je među najdrevnijim kućama kulture u Subotici. Od kako sam došla pre godinu dana iz Beograda, gde sam radila tri decenije kao profesionalni scenarist na Televiziji, postavila sam sa renomiranom ansablom, sa mladim glumcima više premijera.“

Savršeno profesionalana, energična, uporna i vraški snalažljiva, iznova je preporodila dramu na srpskom jeziku koja je do tada bila potpuno uništena. Došli su i mladi, dobri glumci iz Novog Sada, kojima kazališne daske život znače, dobro shvatili svoj posao i zajednički ostvarili paletu dobrih premijera, s čuvenim redateljima iz Beograda.

Upitali smo Tatjanu što planira u narednom periodu?

– Svakako do kraja jesenje sezone još tri premijere Šekspirovog „Hamleta“, „Nesporazum“ Kamija, i svoj komad sa mladim glumcima „Kristalna grana“, gde ću sama biti i reditelj. Komad mi je veoma drag, to je jaka ljubavna drama, o strastima u najboljem smislu te reči, bez ikakvih kalkulacija, ljubav kao kristalna grana. Ovaj komad bih želela ponuditi Narodnom pozorištu u Prištini, – rekla je gđa Pavišić.

Ramiz Rašiti

Tatjana Pavišić

direktor srpske drame Narodnog pozorišta u Subotici

Nova knjiga

Slovo o Ciganima

Cigane moj (Romi u Vojvodini), Edicija Istorija poljoprivrede, salaša i sela, XIII knjiga, KID PČESA, Novi Sad 1997, 900 str.

Izlaskom najnovijeg godišnjeg zbornika, ovaj puta o Romima u Vojvodini, Kulturno istorijsko društvo „Proleće na čenejskim salašima“ uspješno nastavlja nakladničku tradiciju o različitim vojvođanskih temama.

Knjiga „Cigane moj“ je do sada najobimnije (900 stranica) izdanje ove edicije: čine je čak 274 različitih autorskih priloga koji su svrstani u osam poglavlja (*Eseji i... Stručni radovi, Romi u vojvođanskim naseljima, Priče o Romima, Svirci, Rani radovi, Šaljivo kazivanje o Romima i Prilozi*) a izuzetno korisni zemljopisni, predmetni i imenski registar olakšavaju korištenje knjige. Knjiga sadrži i izvještaj o radu Društva tijekom razdoblja 1996/97 godine.

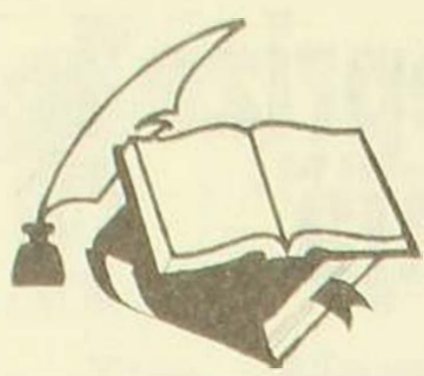
Autorski doprinos knjizi dalo je više Subotičana. Prema redoslijedu pojavljivanja radova u Zborniku, to su: Bela Duranci („*Ciganski motivi*“), Slaven Bačić (*Ciganska taksa i dohodak od Cigana*), Olga

Kovačev Ninkov (*Tekstovi o Ciganima u senčanskim novinama pisani dvadesetih i tridesetih godina XX veka*), Aleksandra Brajić (*Romi u Subotici*), Tomislav Žigmanov (*Romi u bunjevačkim narodnim pripovjetkama*), Stevan Nikolić (*Legendarni Romski primaši (volinisti), Orkestar „Subotički solisti“*), Alojzije Stantić (*Spartak*), Davčik Vukov Ljubica (*Pesme o ljubavi Roma*) i Nedeljka Šarčević (*Svadba Roma, Bunar Kifle*). Prema zemljopisnom registru, Subotica se u tekstovima Zbornika pominje ravno 37 puta.

Znakovito je da je nakladnik znatno popravio grafički design i uopće grafički izgled knjige, što sa svoje strane također doprinosi kvaliteti cjelokupnog djela. Glede toga, istakli bismo samo jednu manju zamjerku koja se tiče nepostojanja mađarskih fontova (slova, odnosno dijakritičkih znakova), za što se nadamo da će biti ispravljeno u narednome izdanju.

Kada smo već kod naredne knjige, tema je *Seoske i salašarske crkve u Vojvodini*, za šta ima mnogo materijala iz povijesti naše varoši i okolice, te svi zainteresirani mogu poslati svoje radove nakladniku.

Zbornik *Cigane moj (Romi u Vojvodini)* se može poručiti kod nakladnika (Trg Dositeja Obradovića 8, Novi Sad).

Četvrt milenija subotičke gimnazije (VII.)

piše: Mr. Josip Ivanović

(nastavak iz prošlog broja)

Dakle i dalje su franjevci predavali i vodili subotičku gimnaziju pomiješani sa svjetovnim profesorima. Međutim, 1824. su svi osim ravnatelja gimnazije bili fratri, jer su dotadašnji svjetovnjaci ili otišli u mirovinu ili poumivali. Franjevci su tražili od Kraljevskog senata da svaki profesor može svoj razred voditi od početka do kraja gramatičkog dijela gimnazije (gdje se još uvijek radilo po principu razredne nastave), kako je to u nekim drugim gimnazijama i bio običaj, a ne da isti profesori predaju uvijek samo u određenim razredima (polupredmetna nastava?!). To je Kraljevski senat i odobrio, tako da je jedan profesor vodio učenike kroz gramatički dio gimnazije, a drugi kroz humanistički dio.

Prema odluci ravnateljima nadležne školske oblasti, od 7. listopada 1820., uveden je mađarski jezik kao nastavni predmet u gimnazije, i to s dva sata tjedno u svih šest razreda, prema propisanom udžbeniku: "Epitomae institutorum grammaticarum linguae Hungaricae".⁴² Uskoro su se na mađarskom jeziku davali i igrokazi kao i ostale svečanosti. I propovijedi na đačkim misama su od ovog vremena bile na mađarskom jeziku.

János Pajor, jedini svjetovnjak u gimnaziji, dugogodišnji njen ravnatelj, se 19. travnja 1832. srušio na ulici i slijedećeg dana umro od srčane kapi.⁴³ Postavljanje novog ravnatelja, postalo je opet predmetom sukoba između Gradskog magistrata, koji je kao patron gimnazije želio i

dalje imati pravo predlaganja i Kraljevskog senata, na čijoj su strani ovoga puta bili i fratri, koji su za novog ravnatelja predlagali svog subrata Kelemena Furdeka. Nakon višekratne i žučne prepiske Kraljevski senat je ipak imenovao Kelemena Furdeka za ravnatelja gimnazije. Kelemen Furdek, kao novi ravnatelj uveo je da se osim onoga što se plaćalo samostanu za rad u gimnaziji, plati još po 50 forinti svakom profesoru, a njemu kao ravnatelju još 100 forinti.⁴⁴

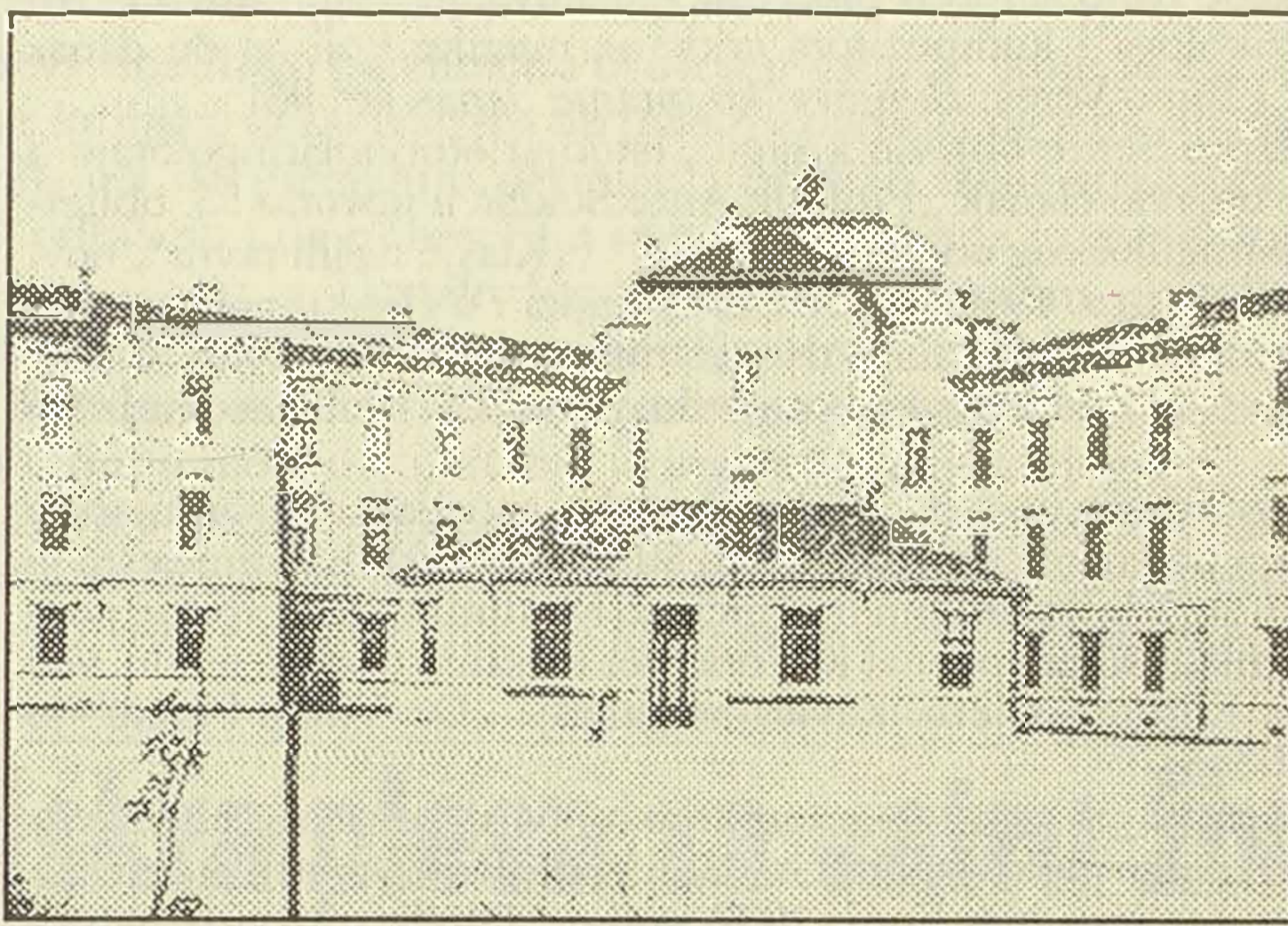
Gradski magistrat je 1838. primio nove obaveze u vezi gimnazije. Naime, grijanje školske zgrade se do tada isplaćivalo novcem koji su učenici za tu svrhu posebno donosili. U periodu od 1791-1827., grad je bez nekog službenog dogovora grijao školu o svom trošku (robijaši su ložili u gradskoj kući i u gimnazijskoj zgradi). Kasnije se do 1838. opet sakupljao novac od učenika za grijanje, da bi konačno grad u potpunosti preuzeo brigu oko grijanja škole.⁴⁵

Profesori franjevci su veoma revno izvršavali svoje školske obaveze, tako da je s njima Gradski magistrat bio veoma zadovoljan, a Kraljevski senat ih je čak posebno i pohvalio 24. lipnja 1844., o čemu je bio izvješten službeno i Gradski magistrat, kao patron gimnazije. Citav niz godina ne samo da nije bilo nikakvih problema u odnosima između Grada i franjevac, već nije bilo nikakvih izgreda ni od strane učenika gimnazije, čak je

vladanje subotičkih gimnazijalaca isticano za primjer drugih školama. Ocjene znanja i vladanja su bile samo dvije (i to opisne): vrlo dobar (jeles) - prolazna ocjena i loš (rosz) - neprolazna ocjena.⁴⁶

Na Zemaljskoj konferenciji 1845. u drugom članu Zakona o javnim službama, uveden je mađarski jezik kao službeni jezik, kako na polju državne uprave tako i na prosvjetnom polju. Tako je od 1845. službeni i nastavni jezik

je trebala dati prijedlog za rješavanje ove problematike. Komisija je 12. prosinca 1848. podnijela izvještaj Gradskom magistratu u kojem veoma oštrim riječima napada postupak Kraljevskog senata u odnosu na postavljanje ravnatelja gimnazije uz zaključak da bi to bila nacionalna sramota, kada Graski magistrat ne bi povratio nepravedno oduzeta mu prava. Nadalje komisija je predložila da se raspiše novi natječaj i izvrši izbor novog ravnatelja gimnazije. Gradski magistrat je u cijelosti prihvatio stavove i prijedloge komisije i raspisao natječaj 13. siječnja 1849. za ravnatelja subotičke gimnazije s plaćom od 500 forinti godišnje. Pored toga, Gradski magistrat je odao priznanje Kelemenu Furdeku, dotadašnjem ravnatelju, naglašujući da je ovdje u pi-

tanju princip i povrat prava koje je Kraljevski senat Gradskom magistratu na nezakonit način oduzeo.⁴⁸ Gvardijan franjevačkog samostana žalio se Gradskom magistratu zbog raspisivanja natječaja, međutim, uslijed burnih događaja revolucionarnih previranja Gradski magistrat niti je razmatrao žalbu gvardijana, niti je rješavao bilo što po pitanju natječaja. Zbog istog razloga nisu održana ni predavanja u gimnaziji školske 1848/49. godine, dok je školska zgrada pretvorena u bolnicu u kojoj su liječeni ranjeni vojnici. Bolnica je bila smještena u gimnaziji sve do kolovoza 1850.⁴⁹

Uvođenje mađarskog nastavnog jezika je izazvalo veliki revolt srpskog stanovništva, dok je hrvatsko stanovništvo to s početka podnosilo bez većih opiranja. Međutim, kako je mađarizatorska politika postajala intenzivnija i suptilnija, počeli su joj se opirati uveliko i Hrvati.

Revolucionarne 1848. u vrijeme borbe za ustavne slobode, Gradski magistrat je nastojao da se između ostalog izbori i za pravo postavljanja ravnatelja i profesora u svojoj gimnaziji. U tu svrhu imenovana je posebna komisija koja

(nastavit će se)

⁴² Zapisnik Magistrata od 7. listopada 1820., ibidem.

⁴³ Izvještaj za 1833., navedeno u izvorima pod brojem 24.

⁴⁴ Zapisnik Magistrata od 4. lipnja 1827., navedeno u izvorima pod brojem 4.

⁴⁵ Izvještaji za 1825., 1828., 1829., 1833/34., 1834/35., 1835/36., 1836/37., 1837/38. i 1838. godinu, navedeno u izvorima pod brojevima: 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 i 29.

⁴⁶ Izvještaji za 1838/39., 1839., 1840/41., 1841., 1841/42., 1842., 1842/43., 1843., 1843/44. i 1844., navedeno u izvorima pod brojevima: 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38 i 39.

⁴⁷ Izvještaji gimnazije od školske 1844/45. godine pa nadalje tiskani su na mađarskom jeziku, vidi u izvorima pod brojem 40 i dalje. Na mađarskom jeziku su se od toga vremena u gimnaziji vodili zapisnici, dnevnic, matična evidencija učenika, i ostala službena prepiska.

⁴⁸ Zapisnik Magistrata od 12. prosinca 1848. i 13. siječnja 1849., navedeno u izvorima pod brojem 4.

⁴⁹ Ljetopis za 1848., 1849. i 1850., navedeno u izvorima pod brojem 6.

Subotica kao primjer

U prepunoj svečanoj dvorani Népköra 13. studenoga, u organizaciji Udruženja za pomoć učenicima „Kosztolányi Dezső“, upriličena je „Višenacionalna gala priredba“. Nakon intoniranja jugoslavenske i mađarske himne, gradonačelnik József Kasza je u pozdravnom govoru, između ostalog, rekao: „Drago mi je što se iza mene nalazi zastava Subotice, državna i mađarska, ali bi mi se još više dopalo kada bi skupa s njima bile i zastave Hrvatske i Njemačke. S poštovanjem sam slušao jugoslavensku i mađarsku himnu, ali bih zaista bio potpuno sretan kada bismo čuli i hrvatsku i njemačku himnu, jer bi Subotica tada toleranciju položila s odličnim. Kada je riječ o Subotici, onda recimo da uz ime ovoga grada ide tolerancija, kao i mir i uzajamno pomaganje. Na to smo se navikli, jer su nas stoljećima tako odgajali i na taj način i mi trebamo odgajati svoju djecu i unuke“.

U dvoipolsatnom kulturno-umjetničkom programu nastupili su novinar Olaga Krekity, interpretirajući poeziju Józsefa Attila; učenici srednjoškolskog internata plesovima iz Srbije; članovi HKC „Bunjevačko kolo“, Momačkim kolom; KUD „Népkör“, mađarskim narodnim pjesmama; studentica Muzičke akademije iz Novog Sada Tímea Csonti na glasoviru; trio Zoltán Végső, Jen Földi i János Sztojsics popularnim melodijama iz filmova, te romskim ansamblom Verebes Kurina Gusztia, Eve Herodek, Paule Heck i sastava Öreg fiúk. U ime 400 učenika koje pomaže ova zaklada zahvalio se student Tibor Domonkos.

Među nazočnima bili su i visoki gosti: veleposlanik Republike Mađarske u Beogradu János Toth, savjetnik u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Beogradu Aleksandar Skenderović, drugi tajnik i ataše za kulturu u Veleposlanstvu Savezne Republike Njemačke u Beogradu Michael Ahrens, predstavnici Katoličke i Reformatske crkve, HKC-a „Bunjevačko kolo“, Njemačkog pučkog saveza, KUD-a Népkör.

„Namjera i cilj održavanja ovakvih priredbi u višenacionalnoj i višekonfesionalnoj Subotici jest želja da se njeguje suživot, kao tradicionalna vrijednost Subotice, i to se lijepo pokazuje ako se svi okupimo na jednom mjestu i pokažemo lepezu raznolikosti koja nas veže u jedno“, istaknuo je u svom pozdravnom govoru predstojnik Udruženja za pomoć učenicima „Kosztolányi Dezső“ Miklós Uzon.

Tajnica Udruženja Klára Ströbl rekla je da je u početku, prije sedam godina, bilo 25 učenika kojima se pomagalo, danas ih ima mnogo više i Udruženje je poznato u Mađarskoj, Njemačkoj, SAD-u, Kanadi i Australiji, koji se uključuju u pomoć nadarenim učenicima u cilju da od mladih ljudi postanu akademski građani, vrsni stručnjaci, koji će svom gradu to znati višestruko vratiti i sam grad zadužiti.

(v. s.)

„Ispovijed i/ili psihoterapija“

U petak, 13. studenog održana je tribina „Religijski horizonti“ koja se jednom mjesečno održava na Otvorenom univerzitetu.

Ovoga puta tema je bila „Ispovijed i/ili psihoterapija“, a gosti predavači vlč. Andrija Kopilović, katolički svećenik, župnik župe Marije majke Crkve u Aleksandrovu i prorektor Katehetsko-teološkog Instituta u Subotici, te prof. dr. Vladeta Jerotić, psiholog, psihijatar, i profesor po pozivu na Bogoslovnom fakultetu SPC-a u Beogradu.

Kopilović je u svom predavanju osvijetlio pojam ispovijedi u teologiji katoličke Crkve, i izlaganje podijelio na nekoliko bitnih dijelova a to su: pojam ispovijedi u Bibliji, gdje se dotakao sakramenata – svetih tajni od kojih je jedna i ispovijed; nakon toga pojasnio je ispovijed u praksi Crkve, počevši od prve zajednice do srednjeg vijeka; treći dio odnosio se na ispovijed u najnovijoj, dakle suvremenoj praksi Crkve.

Prof. Jerotić je u izlaganju govorio o sličnostima i razlikama ispovijedi i psihoterapije s osvrtom na svoju dugogodišnju psihoterapeutsku praksu. Nova saznanja iz tih izlaganja svakako su slušaocima pojasnila mnoge današnje pojave, od kojih mnoge i kao laici možemo upotrijebiti u tumačenju svakodnevnih međuljudskih odnosa.

Voditelj tribine bio je Tomislav Žigmanov.

Nela Skenderović

Nemci i Srbi posle pola veka

Na zajedničkom putu pomirenja Kničanin (nemački naziv – Rudolfsgrad), Bački Jarak (Jarek), Gakovo, Sremska Mitrovica (Romerstadt) – samo su neki od logora uništenja, logora smrti, koji su u periodu od oktobra 1944. do maja 1948. postojali na teritoriji Vojvodine, i pored još desetina drugih sabirnih i radnih logora, bili namenjeni ondašnjem nemačkom življu. Ovi logori osnovani su pod patronatom posleratne komunističke vlasti sa ciljem da se pod parolom odmazde uništi nemačka manjina na ovim prostorima. O tome se i danas vrlo malo govori i zna u ovoj državi. Ipak, u poslednje vreme, objavljuju se članci, čak se javlja poneka knjiga na ovu temu, mada su mnogi podaci uništeni, a drugi se još strogo čuvaju u istorijskim arhivima, sa vrlo malo nada da će nekada izaći pred javnost. U ovim su logorima žrtve uglavnom bile žene, starci i deca, nedužni. Oni Nemci koji su se sećali krivima, na vreme su se povukli iz Jugoslavije, a mnogi su pet bili na frontovima ili u inostranstvu kao ratni zarobljenici. Danas, preživjele nedužne žrtve jedino svedoče o negdašnjim stratištima, zaraslim u travu, bez ikakvih obeležja... Posle aspuštanja jednog od najozloglašnijeg logora uništenja za Nemce u Vojvodini nakon 49 godina Kničanina (Rudolfsgrad), po prvi put su potomci žrtava bili u prilici da odaju poštu svojim strtvima. Ove godine 7. novembra predstavnici ambasade Nemačke u Beogradu, predstavnici Društva srpsko-nemačkog narodnog saveza iz Subotice i predstavnici Nemaca iz Novog Sada održali su komemoraciju žrtvama logora Kničanin ispred ostataka rušene nemačke kapelice, uz prisustvo meštana istoimenog sela. Pomen nevinim žrtvama na nemačkom jeziku održao je katolički župnik iz Odžaka vlč. Jakob Fajfer (Jakob Pfeifer), a pomen su prisustvovala i dva pravoslavna sveštenika iz Titela i Beograda.

Prisutnima se obratio i profesor dr Zoran Žiletić, predsednik Društva srpsko-nemačke saradnje i, između ostalog, rekao:

– Na ovome mestu je izvršen strašan zločin nad nedužnim žrtvama koji je sramotno prećutkivan pola veka. Krajnje je vreme da se nevino nastradalima oda pošta, a takođe je vreme da se ova dva naroda pomire. Zločine ne smemo ni prećutkivati ni zaboraviti da se na ovome podneblju više nikada ništa slično ne bi ponovilo.

Predstavnik ambasade dr Folke Pele (dr Volker Pellet), generalni konzul Nemačke u Beogradu, prof. dr Zoran Žiletić, Rudolf Vajs (Rudolf Weiss), ispred Nemačkog narodnog saveza, i predstavnici Nemaca iz Novog Sada, položili su vence i zapalili sveće pred kapelicom. Potom su se prisutni uputili ka lokalitetu masovnih grobnica „Telečka“, koji se nalaze na dva kilometra od sela i gde je, prema najnovijim podacima objavljenim u Nemačkoj, pobijeno 11.000 uglavnom žena, dece i staraca. Kao jedino obeležja ovoga mesta zaraslog u korov, štrči sada pet simbolično pobodenih krstova. Stojeći pored njih, skupu je govorila i Terezija Binder Andrijević, član Nemačkog narodnog saveza, koja je kao 12-godišnja devojčica, sa njenim roditeljima, bratom i bakom i sama bila zatočenica ovoga logora.

– Nisam se smela nadati da ću doživeti ovaj dan – rekla je drhtavim glasom gđa Binder. – Ono što sam preživela ja i što su doživeli moji sapatnici, teško je nositi u sebi. Oprostila jesam, ali zaboraviti nikako ne mogu jer ovde leži i moja nedužna baka, kojoj ja, sada odajem poštu.

I na ovome lokalitetu položeni su venci i zapaljene sveće u ime ambasade Nemačke i prisutnih organizacija. Za nadalje, ostaje da se vidi hoće li ovaj gotovo istorijski događaj u našem posleratnom vremenu imati nekog daljeg odjeka i kakav će on biti, kao i da li će se u narednom periodu sličnom „rehabilitacijom“ obeležiti i mnogobrojna druga stratišta Nemaca u Vojvodini.

Vesna Weiss

Hranljiva svojstva meda

Ova svojstva meda potiču od mnoštva sastojaka korisnih za ljudski organizam. Zbog velike količine groždanog i voćnog šećera med je jedna od najbrže djelujućih, lako svarljivih i vrlo kaloričnih namirnica. Jedan kilogram meda oslobađa 3.150 kalorija. Dvije stotine grama meda ima istu hranljivost kao 350 g mesa, 180 g masnog sira, 450 g ribe itd. Osim šećera, osobito su važne mineralne tvari koje skupa s encimatskim sustavom i vitaminskim kompleksom izvršavaju mnoge važne biokemijske funkcije, kao regulatori i stimulatori procesa varenja, razmjene tvari i drugih fizioloških funkcija. Kiseline iz meda potpomažu varenje, pojačavajući tek i sekretornu aktivnost želuca i crijeva.

Zahvaljujući skladnom odnosu raznovrsnih sastojaka i njihovom kompleksnom djelovanju prirodni pčelinji med je biološki aktivan, stimulira rast i druge funkcije ljudskog organizma, uključujući izlučivanje otrovnih tvari. Stoga je med nezamjenljiva hrana za djecu, ostarjele i iznemogle organizme, kao i za one koji čine izuzetne fizičke i umne napore. Normalan dnevni obrok meda za odraslu osobu je 100 g i uzima se 2-3 puta na dan, sat i pol prije jela, odnosno 3 sata poslije jela. Uzima se rastvoren u pola šalice čaja, mlijeka ili tople vode. Djeci se daje dvostruko ili trostruko manja količina. Radi poboljšanja apetita med se može uzimati 10-15 minuta prije jela rastvoren u hladnoj vodi. Umjerena uporaba meda popravlja krvnu sliku, povećavajući količinu hemoglobina i broj krvnih zrnaca, i poboljšava funkciju srca i krvnih sudova boljom ishranom srčanog mišića i normaliziranjem povišenog ili sniženog krvnog tlaka.

Med je najkorisniji kada se uzima u prirodnom stanju, sam ili skupa s drugom hranom (maslacem, voćem, orasima, mlijekom i dr.), bez zagrijavanja, čak i kada je u pitanju kristaliziran med. Naročiti značaj ima uporaba meda u svojstvu dodatka za povećanje hranljive vrijednosti i okusa drugih vrsta hrane.

Kristaliziran med u potpunosti čuva svoja hranljiva, dijetetska i organoleptička svojstva. Pri zagrijavanju encimi u medu se razlažu, aromatičnost nestaje, okus se mijenja, boja postaje tamnija i dr. Zbog svega toga manje ili više se pogoršavaju njegove osobine kao prehrambenog i ljekovitog proizvoda. Ako je neophodno otopiti med, to treba izvesti stavljanjem suda s medom u sud s vodom i zagrijavanjem do najviše 55° C.

Ante Zomborčević

Velike županijske konjske utrke u Šandoru

„Odbor za organizaciju konjskih utrka u tekućoj godini (1846.) na održanoj sjednici 8. ožujka, svoja gladišta je utanačio u sljedećem: Prijedlog da se konjske utrke održe 14. svibnja i narednog dana na livadi u Šandoru, pomeđaškom mjestu Slobodnog kraljevskog grada Subotice ima se smatrati utemeljenim i to s ukupno deset nagradnih utrka...“

Ovako to stoji u zapisniku programa Društva. Nagrade su bile za ono vrijeme veoma privlačne i vlasnicima grla – osvajačima nagrada donosile su poseban ugled u društvu. Ovi konji bivaju jako cijenjeni i postaju veoma traženi na tržištu gdje postižu visoke cijene.

Na sam dan utrke, već u ranim jutarnjim satima sjatilo se mnoštvo svijeta i sudionika u utrkama, iz varoši kao i iz drugih mjesta Bačke županije. A kako i ne bi kad su to bile velike utrke na županijskoj razini.

Na šandorskoj livadi gužva je velika, redari prave red među publikom i sudionicima, a starteri utrka pregledaju prijavljene sudionike – konje precizno sve prema prijavnom listu.

Sedam sati je. Velika manifestacija počinje s izložbom ždrijebadi u vlasništvu srednjih gazda i siromašnijeg sloja ljudi. Odziv je velik. Nagrade za ono vrijeme primamljive: 1. nagrada – 15 srebrnih talira, druga – 10, a treća 1,5 talir. Dok publika razgleda izloženu ždrijebad, vrši se posljednji glanc za utrke. Starteri izvode konje s jahačima na start. Točno je 8 sati, i utrke počinju.

Utrke su se održavale po točno utvrđenom rasporedu i propozicijama objavljenim dva mjeseca prije održavanja utrka. Prvog dana raspored je bio sljedeći:

– Prva utrka: za konje domaće pasmine u vlasništvu akcionara. Trčalo se za nagradni fond od 20 zlatnika. Prvi je dobio 16 a drugi 4 zlatnika. Sudionički ulog je bio 2 forinte koji je ostajao organizatoru.

– Druga utrka: utrkivali su se za tzv. „pastirsku nagradu“. Prvi je dobivao 22 forinte a drugi 8 forinti.

– Treća utrka: za polukrvne konje odgajane u Bačkoj županiji u vlasništvu akcionara. Nagrada je bila veliki srebrni pokal vrijednosti 85 forinti s ugraviranom posvetom: „Samo na ovim prostorima se nagrađuje najbrži – 1846.“ Duljina staze je bila 2 engleske milje. Učesnički ulog 1 zlatnik. Specifičnost ove utrke je da su je trčali s opterećenjem. Opterećenje za konje od 3 godine je bilo 95 funti (stara mjera za težinu; 1 funta = 0,41 kg), za konje 4 godine starosti 110 funti a za konje 5 godina starosti i starije 120 funti. Ulog od jednog zlatnika ostajao je organizatoru.

– Četvrta utrka: za konje slabije pasminske kvalitete čiji su vlasnici stanovnici varoši i županije. Nagrada je iznosila 40 penga – forinti, od kojih je 30 forinti dobivao prvoplasirani a drugoplasiranim je pripadala nagrada od 10 forinti. Duljina staze je bila 1,5 engleska milja.

– Peta utrka: duljina staze 2 engleske milje. Mogli su sudjelovati isključivo polukrvni konji čiji su vlasnici akcionari i ostala gospoda jahači a odgajani na teritoriji Monarhije. Nagrada je bila lijepo izrađen u narodnoj radinosti jahači bič. Nagrada je ustanovljena od strane ljepšeg spola varošanki i župljanki. S ovom utrkom prvi dan natjecanja je bio završen.

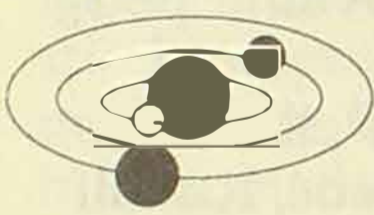
(nastavit će se)

Ante Zomborčević

Ennek folytán a folyó évi lófutatlást tervező választmány Márcz. 8-án szabad királyi Szabadka városban összeülvén nézetelt e következendőkben pontosította.

Szab. kir. Szabadka város löszomszedságbán lévő Sándor helységi gyepen folyó év május hó 14-kén és utánna következő napon összesen tíz futás 's dij javallatik alapítandónak — melyek közül:

Odluka o održavanju utrka

Astronomija

Svemir (IV.)

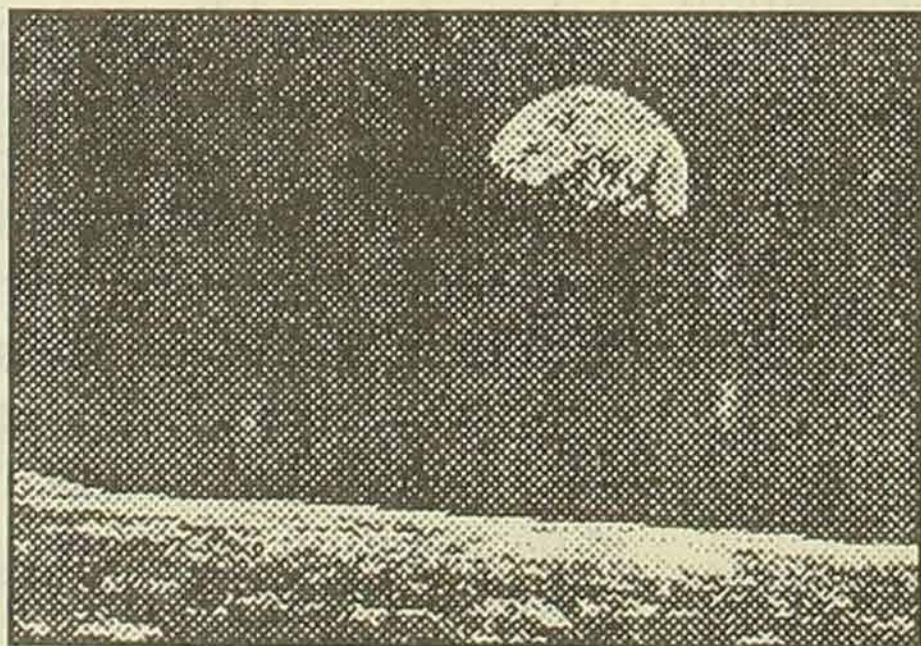
Sunce se sastoji iz vodika, helija, kisika, ugljika, dušika, natrija, magnezija i željeza. Svoju energiju šalje u vidu elektromagnetnih, radio i infracrvenih vala vidljive svjetlosti, ultraljubičastih, rendgenskih i gama zraka i subatomskih čestica: elektrona i protona. Od ove energije do nas stiže samo jedan dvomilijunuti dio. Za 25 zemaljskih dana Sunce se okrene oko svoje ose. Na njemu se uočavaju i pjege od 5 do 45 stupnjeva sjeverne i južne heliosfere i približno traju 11 naših godina; javljaju se periodično – a mjera je tzv. Volfov broj. Razlikujemo ih od njihove okolice po temperaturi koja iznosi 4.160 stupnjeva K, imaju središnju i rubnu sjenu s jakim magnetnim poljima. Kraj protuberanci, čija visina u hromosferi iznosi 1,5 milijuna kilometara, čine na Zemlji smetnje na radio vezama, magnetnim polovima, vremenskim prilikama i polarnoj svjetlosti. Na površini Sunca se javljaju još i granule prečnika i do 1.500 km i bijele buktinje fakule i korona.

Planete dijelimo na unutarnje i vanjske od naše planete Zemlje. Merkur možemo vidjeti pri izlazu i zalazu Sunca nisko nad horizontom. Dan mu traje 59 sati i uvijek je istom stranom okrenut prema Suncu; oko kojega obide za 88 dana (zemaljskih). Na osvjetljenoj strani temperatura iznosi 673 stupnjeva K a na suprotnoj 73. Omjer mu je 4.880 km i Suncu je najbliži na 46 a najudaljeniji na 70 milijuna kilometara. Površina mu slična mjesecu i s veoma rijetkom atmosferom od

neona i helija.

Venera skrivaju oblaci i ona se obično može promatrati kao večernja i jutarnja planeta. Temperatura na površini joj dostiže visinu od 773 stupnjeva K, godina 225 dana, a dan od 22 sata i 17 sekundi. Omjera je 12.104 km i srednja udaljenost od Sunca 108.250.000 km. Atmosferu čini ugljični dioksid 90%, dušik 7% i 1% kisika. Prekrivena je kamenjem, pustinjama, planinskim kanjonima i oblacima. Atmosferski tlak joj je 100 puta veći nego na Zemlji. Ima faze kao i Mjesec.

Zemlja posjeduje omjer od 12.756 km. Srednja udaljenost od Sunca iznosi 149.597.870 km; ovo je jedna od mjera kojom se astronomi služe pri mjerenju udaljenosti između nebeskih objekata. Nazvana je astronomska jedinica – aj. Tropska godina na našoj planeti traje 365 dana, 5 sati, 48 minuta i 46 sekundi. Obilazeći oko Sunca kreće se brzinom od 29,77 km/sec s nagibom ekvatora planete prema ravnini njene staze koju čini 23,5 stupnjeva. Dan na njoj traje 23 sata, 56 minuta i 4 sekunde. Atmosfera joj se sastoji od 75% dušika, 21% kisika, 1% argona. Njen pratilac Mjesec zapravo je dvojni joj planet i giba se oko nje po eliptičnoj putanji i mijenja svoju paralaksu između 54' i 44,7" i 60' i 22" što je duljina od 405.500 do 363.300 km. Površina mu je pokrivena sivim prahom i različitim kraterima. Ne tako davno na nama nevidljivoj strani u jednoj udolini otkriven je led, pomoću infracrvenog snimka, što ne znači da se radi o čistoj zamrznutoj vodi. Razlika između pojedinih udolina i mjesječevih vrhunaca iznosi i do 16 km, ako se nade blizu uzlaznog ili silaznog čvorišta kretanja a Zemlja između njega i Sunca dolazi do njegova pomračenja. Ovo je jednostavno rečeno a da bi se ova pojava na nebu objasnila potrebno je mnogo više prostora i vremena jer je Mjesечеvo gibanje oko Zemlje i Sunca kao i njegova putanja pri tome dosta komplicirana. Godišnje se događa od tri do pet njegovih pomračenja a može da se ne dogodi ni jedno, ako se svi uvjeti za ovu pojavu ne ispune.

Zemlja na mjesječevom nebu snimljena za vrijeme jedne od misija iz projekta Apolo

Lazar Francišković

Ogriv

Danas dobar domaćin na vrime ocigura toliko ogriva da mu ga bude dosta za jednu ciču (1) zimu, a ako ona bude nekša priostaće ogriva i drugput će ga tribat manje kupit. Kupovina ogriva je velik novčani izdatak, posebno ljudima koji su manje mogućni. Naši preci oko ogriva na salašu nisu imali brige i take novčane izdatke. Na salašu i oko njeg ogriva ima na pritek, samo triba poradit da se spremi za loženje u šporelj, parasničku peć i katlanku.

Šporelj se potpaljivo svako jutro da se uskuva mliko i sprejni štogod vruće za ručak. Nedugo posli njegov reduša je nastavila čorbu i kuvala užnu, a zimi je često kuvala i večeru. Na šporelju je stalno stoje velik kalajsan (2), ride plevan (3), a najčešće tučan (4) lonac s vodom, da ima vruće vode kad zatriba u kujni. U šporelj su ložili čutke, isickane grandčice okresani bračova i komadiće drveta koji se ni za čeg drugo nisu mogli hasnirat. Ovakim loženjem moglo se ušporovat dosta čutaka, koje su izneli na pecu il ko je imo biroše (5) u pogodbi nji je plaćo po kojim lotrama (6) čutaka, kojim vozom (7) ogrizina. Čutke, nusproizvod u ratarstvu, su mogli hasnirat samo za ogriv.

Salaš je imo po nekoliko parasnički peći u sobi, u kujni-sobi obaško napravljene male kuće (8), a u većini avlija bila je parasnička peć koju su liti žarili (9) za pečenje kruva i koječeg drugog. Zimi su parasničku peć grijali ujutru i prid večer, u nju su izložili 2-3 snopa ogrizina, a žarili su je sa slamom. Rad toga su ogrizine izvađene iz jasala svezane u snopove i složene na kamaru u guvnu. Višak se mogo prodat. Tako je i ovaj nusproizvod, kojeg danas jedva da ima, ishasniran ko ogriv.

Katlanka, veći salaši su imali nekoliko, je često potpaljivana. Nediljno su barem jedared prali košulje (10), jel di je tušta čeljadi tamo ima dosta crniša (11), a za veliko pranje su cilo prija podne grijali vodu. Subatom posli podne svako je sebi grijao vodu za kupanje. Dosta nji su navikli ranjenike (12) da njim zameću (13) mlakom vodom, a rad tog je katlanka pot-

paljivana ujutru i prid večer. U disnotoru su u njoj grijali vodu, skuvali obaru (14), istopili mast... Uz to u katlanki su skuvali paradičku, pekmez, sapun... Za razne potribe za katlanku imali su koto kalajsan il tučan i bakarni. Kalajsani i bakarni koto su posli hasniranja ošikarili (15) sa slamom zamočenom u žutu zemlju. Tek kad je koto tako očišćen odneli su ga na tavan. Katlanka je grijana sa ogrizinama i svim drugim što je moglo gorit, makar i smrdilo, a da se ne baca na đubre: komadići drveta, čukanjice (16), osušene čutke iz obora, stara obuća, izandale (17) ronđe (18)... sve što je moglo gorit.

Poslidnji desetak godina životne prilike su nam stalno pogoršavane, pa je sve više salašara koji su kadgod izneli parasničku peć, sad je opet zidaju rad jeptinog ogriva. Oni koji su imućniji napravili su centralno grijanje u koje za ogriv hasniraju bale slame, kuružne... Sad i neki salašari silom prilika uče ono što su naši preci dobro znali: da se ishasnira sve šta se mož, jel je i to sastavni dio šporovanja, a brez šporovanja nema rasta blagostanja.

MANJE POZNATE RIČI:

- (1) ciča (zima) – oštra (zima)
- (2) kalajsan – emajliran
- (3) plevan – limen
- (4) tučan – liven (od gvožđa)
- (4) biroš – sluga
- (6) lotra (čutaka i sl.) – sve što stane u nji kad su povišena s jednom daskom od oko 20 cm širine i umisto šaraga (pridnji i stražnji pokretni dio na kraju lotra) sa šuberima (prigradama)
- (7) voz (ogrizina, slame...) – kabast teret natovaren na parasnička kola sa čatlovima i pomoćnicama
- (8) mala kuća – ... i zasebna zgrada sa velikom kujnom-sobom i pod odžakom
- (9) žarit – jače zagrijati peć (kad se peče kruv i sl.)
- (10) košulje – u ovom slučaju rublje
- (11) crniš – prljavo rublje
- (12) ranjenik – tovljenik
- (13) zamećat – natopiti vodom prikrupu i drugu stočnu ranu
- (14) obara – kuvane iznutrice i drugi sastojci za krvavice, švarclin, čvarklin (švargla)...
- (15) ošikarit – trljanjem očistiti
- (16) čukanjica – očišćen koren kuruza
- (17) izandala – iznošena, neupotrebljiva
- (18) ronđa – krpa

Alojzije Stantić

Numizmatika

Dukati u Jugoslaviji (I.)

Od svih dukata u svijetu za nas su svakako najznačajniji zlatnici istog imena kovani u našoj zemlji ili za naše područje. To su, prije svega, dukati Kraljevine Jugoslavije i austro-ugarski zlatnici. Austrijski i kasnije austro-ugarski dukati kovani su stoljećima, sve do 1914. Pa ipak, danas se najčešće mogu naći austro-ugarski dukati kovani nakon 1914., točnije – zlatnici od 1 i 4 dukata s datumom „1915“. O čemu se radi? Austrijska Državna kovnica svojedobno je odlučila naknadno iskovati veću količinu dukata s likom Franje Josipa, koristeći isti kalup koji se koristio za kovanje originalnih dukata do 1914. Tako su se na tržištu pojavila tzv. „nova kovanja“ koja nemaju numizmatičku vrijednost. Da bi se ta nova kovanja razlikovala od originalnih odlučeno je da se ista označe „nepostojećom godinom kovanja“, tj. godinom u kojoj takvi dukati (originali) nisu kovani, a to je 1915. Na ovim dukatima nalazi se na aversu (s lica) poprsje kralja i cara (k-und-k) Franje Josipa, a na reversu (naličju) austro-ugarski carski grb – dvoglavi orao.

Jugoslavenski dukati koje je kovao kralj Aleksandar po izgledu su veoma slični austri-

jskim. Na jednoj strani dukata, oko biste kralja nalazi se natpis „Aleksandar I – kralj Jugoslavije“. Na drugoj strani je natpis: „Kraljevina Jugoslavija“ i oznaka vrijednosti „Дукат-1-Дукат“. Na aversu četverostrukog dukata prikazani su kralj Aleksandar i kraljica Marija. Na ovim zlatnicima, kao godine izdanja, navedene su 1931, 1932. i 1933., a za jednostruke dukate i 1934. godina. Ovi zlatnici su veoma rijetki i vrijedni, a osobito posljednje godine izdanja. Svi su žigosani, s tim što postoje dvije vrste žiga: žig s prikazom ptice i u obliku klasa. Primjerci s ovim žigovima kovani su u Beogradu. Znatno su rjeđi primjerci kovani 1931. u Beču, a koji se razlikuju po tome što je na njima žig u obliku mača.

U našoj zemlji, pored dukata, kovani su i drugi zlatni novac. Najpoznatiji su zlatnici od 20 dinara koje je kovao Milan Obrenović kao knjaz (1879.) i kao kralj (1882.). Milan Obrenović je 1882. iskovao i apoen od „pola napoleona“, tj. zlatnik od 10 dinara. Jedini jugoslavenski zlatnik od 20 dinara iskovao je kralj Aleksandar Karadorđević 1925.

(nastavit će se)

Ante Zomborčević

Četverostruki dukat Kraljevine Jugoslavije sa likom kralja Aleksandra i Kraljice Marije

Najpoznatiji su zlatnici od 20 dinara koje je kovao Milan Obrenović kao knjaz (1879.) i kao kralj (1882.). Milan Obrenović je 1882. iskovao i apoen od „pola napoleona“, tj. zlatnik od 10 dinara. Jedini jugoslavenski zlatnik od 20 dinara iskovao je kralj Aleksandar Karadorđević 1925.

Maksima Gorkog 26

Toth-optika
SUBOTICA

Telefon: 551-045

RADNO VREME:

Radnim danom	9.30-12.00
	16.30-19.00
Subotom	9.00-12.00

Prepisivanje očnih pomagala i davanje saveta za korišćenje istih, svakim radnim danom od 17.00-19.00

POSEBNE POGODNOSTI:

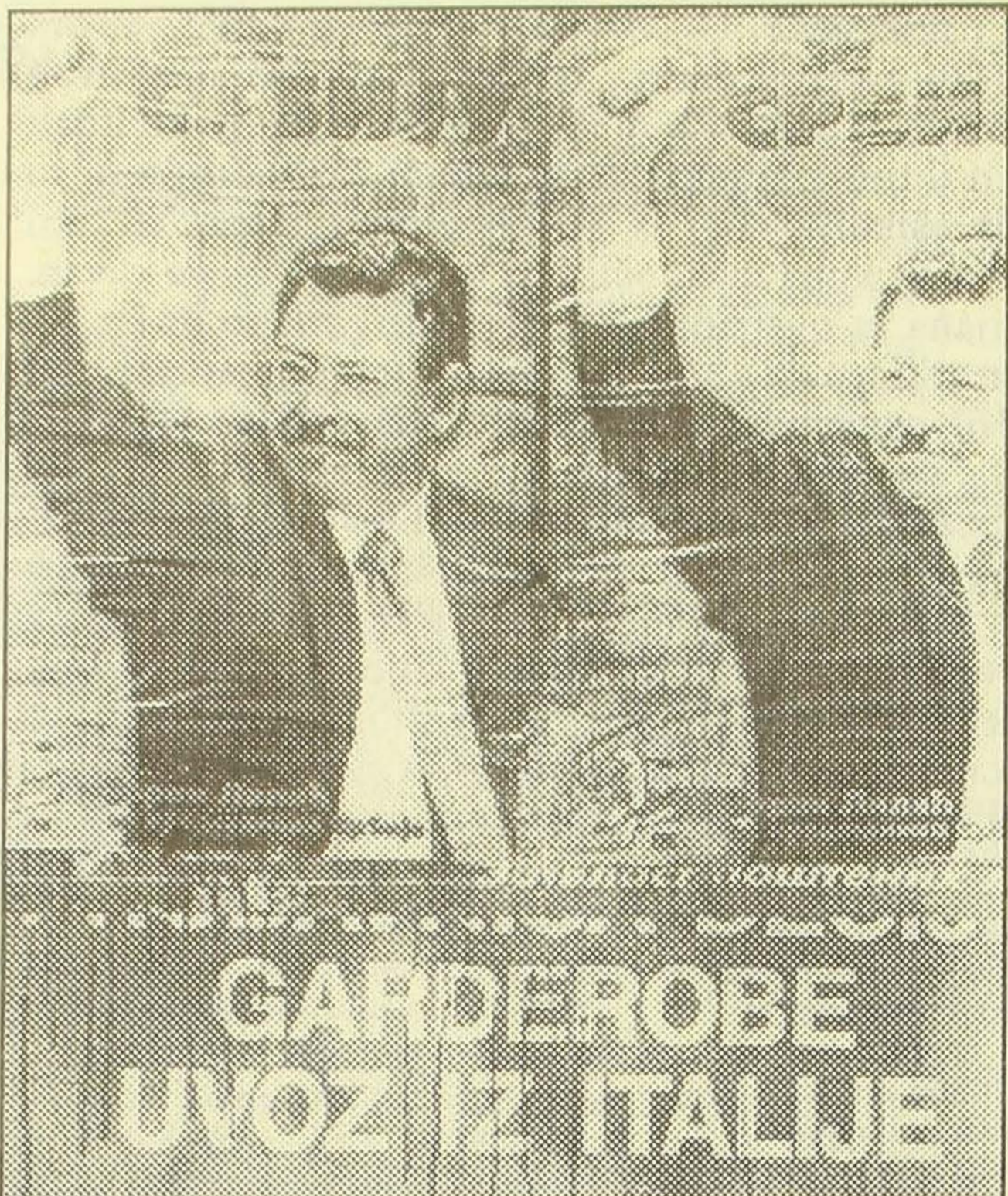
- 10% popusta kod gotovinskog plaćanja
- plaćanje u više rata
- mogućnost žiralnog plaćanja

NAMA JE DOVOLJNO DA ZNATE ZA NAS

FUNERO

PRIVATNO POGREBNO PODUZEĆE

- Subotica, Karadorđev put 2
telefon: (danonoćno) 55-44-33
- Bajmok, JNA 3 (u cvečari „Mariška,“) telefon: 762-024 (danonoćno)
- Palić, Jo Lajoš 18 (u cvečari „Orhideja,“) telefon: 752-759
- Horgoš, Borisa Kidriča 7, telefon (danonoćno): 792-202

Startna pozicija – dopredsjednik

Utrka za predsjednika republike je počela. Manekskih plakata je manje. A od manekena do dopredsjednika tri putića vode, nane, i naše staze zarasti skoro neće, nane. Zoran Lilić, za razliku od ostalih pretendena, u šaci je ipak nešto držao. On nije obećavao napamet, kao drugi. Što je Lilić držao u šaci?

(Na)učimo divaniti

Bio tako jedan čovik što nije imo ni brkova ko momak, ni brade ko drugi ljudi. Jezik ko kravljji rep, a stvo- ra nikakog. Sva njegova snaga bila je u tom što mu je iza oca osto dobar komad zemlje. Pašće priko metle, al se neće sagnit da je skloni; nos sebi nije vridan čestito otrt, al je fale uvik pun. („Da je uradit ko kazat“, iz zbirke „Bunjevačke narodne pripovitke“, „Hrvatska riječ“, Subotica, 1951.)

MUDROST U HALO

MUDROST

Dobro je i korisno znati da se pomoću telefona, između ostalog može i telefoni- rati. Jeftinije je, a ne dosadujete drugima, pa ni takozvanom dvojniku. Kloniranom dvojniku u Halo.

Bunjevačka narodna pripovitka

Zabilježio i obradio: Balint Vujkov

Davno bio jedan gazda, koji je imo nekoliko salaša. Na jednom mu marva, na drugom ovce, na trećem svinji – a u najvećem on. Jedno veče poruči slugi, koji se sa svinjima staro, da mu sutra dođe. Taj dan zapadala kiša, salaš od salaša daleko, i dok se sluga na- ganco blata stiglo ga i podne.

On za gazdinu bravu, a čeljad posidala za zdilu. Idu oni, ta sve njim zaušnice pucaju, a njegov ni da se site! Ne gledaju čovika, ko da njemu nije podne i ko da ga kašika vruće čorbe tako prokisnutog ne bi razgalila. Stao on za vrata, pa se stresa od blata ko ker, a gazda oma:

– No, je l se oprasila krmača Biljača?
– Jeste.

Gazda samo vesla kašikom, pa opet priko zalogaja zapita:

– Koliko?
– Jedanejst.
– Pa kaki su?

Kad ga niko ne zove, a sluga sio na stočić iza vrata, pa otud veli:

– Lipi, zdravi svi.
– Sisaju l'? – pita gazda, al se sve guši od valjušaka. Sluga guta on- ako na suvo, pa veli:
– Kad su gladni – moraju, pa deset lipo sisaju.
Gazda stao s kašikom, pa sve ne viruje.
– Kako kažeš?! Deset sisaju? A šta je s onim jednim? Je l' crklo?
– Di bi crklo kad kažem, da su svi jedanejst zdravi.
Gazda se sad još više začudio, pa veli:
– Pa šta radi onda kad ne sisa?!
– Gleda kako oni deset sisaju.
– Kako to – gleda?!
– Baš ko i ja što gledam kako vi sad užnate – ozbiljno njemu slu- ga.

U čeljadi stale kašike, a gazda ziniu, pa se onda najedared uzvr- poljio:

– O, ta ha-ajde, ha-ajde brže i ti užnati.

Kazivao: Naco Štefković, Ljutovo

Iz starog tiska

Da li postoji razlika između

Бешлића i Bešlića

Nedavno je na jednom zboru u Bajmoku g. ing. Bešlić Nikola izjavio da između njega i ostalih Bešlića u Bajmoku nema nikakve razlike. Mi bismo to i povtrovali, pa i sami potvrdili, kada bi, recimo, jedan bajmočki Bešlić mogao da postane min- istar i kada bi taj Bešlić mogao da ide u Petrograd da soli pamet tamošnjim Bešlićima i da im dokaziva da su i oni to isto što i bajmočki Bešlići, kada bi se petrogradski Bešlići obraćali radi protekcije bajmočkim Bešlićima itd. itd. I najzad priznali bismo da smo jedni, kad g. Tomić ne bi dolazio da nam soli pamet, i kad bi umisto da dovedu g. Varadija u Bajmok da drži tu nama nike pridike, mi išli u Petrograd da pridichimo g. Varadiju i društvu, pa ma i ne postali sinatori i ne dobijali za to klavire i pripomoći iz ledenog fonda.

Sve dotle, nismo jedni! Господине Бешлићу!

I najzad sve dotle nismo jedno, dok Vama nije svejedno šta smo mi.

Ostali Bešlići, Budanovići, Stipići, Babići itd. koji bi ipak volili da su jednaki sa Господином Бешлићом!

Bunjevačko žackalo, Subotica, 10 svibnja 1940.

Kutak sludjenih

Bunjevački jezik u školama!

Prepametni već kako to znaju biti odbornici gotovo svugdje, osim podskora u velikim gradovima pa i u Subotici, vladajuće SPS partije predložili su, dakako ponovno povijesno imbecilnu stvar, da se naredne školske godine uvedu i bunjevačka odjeljenja u škole. Tako će se, samo ako Bog da, jer on jedino tu može biti od pomoći, pored mađarskog i pri- jedloga za hrvatska odjeljenja, što su Hrvatima čini se Mađari isposlovali budući da Nitko iz DSHV-a nije našao za shodno niti neshodno pojaviti se na sjednici SO, i na bunjevačkom netko moći obrazovati. Diskriminatorni, kako samo oni umiju i znaju biti, zapostavili promišljeno su Šokce. I dok, dakle, Bunjevci stječu pravo na obrazovanje na svom jeziku, koji zapravo ne postoji, a što ne znaju agilni SPS odredni odbor- nici, prejadni Šokci ćutjet će nevidenu diskriminaciju od svojih zaštitni- ka. No, bitno je da se stvari gibaju dalje s Bunjivcima. Možda će sludeni i oni jednog dana postati narod. Na žalost Šokaca.

BOJA JORGOVANA

UDAVALA NANA SINA, PA OČLA VAŠARIT VINČANU KOŠULJU U REFEŠKU RADNJU. TRAŽI KOŠULJU, AL BOJE JORGOVANA, NUMERA NIJE VAŽNA AL DA JE BOJE JORGOVANA. REFEŠ POKAZIVA JEDNU; NANA: "NIJE TA". POKAZIVA DRUGU, ONA OPET: "NIJE TA". I TAKO REDOM, A ONA FURTOM FURT: "NIJE TA, PA NIJE TA".

DOSADILI REFEŠU SKIDAT I SLAGAT KOŽULJE, PA BISAN KAŽE: "E, ONDA U RADNJI KOŠULJE BOJE JORGOVANE I NEMA".

"KAKO, NEMA?", U KOB ĆE NANA, "A ONA U AJZLOGU?"

IZAŠLI ONI NA SOKAK, A ONA ĆE REFEŠU PRSTOM UPAČIVAT NA KOŠULJU BOJE JORGOVANA.

"E, NANE, NANE", REFEŠ ĆE, "PA TO JE BILA KOŠULJA".

"BILA, PA DA. A ZAR NEMA BILOG JORGOVANA? MORA DA SI TI TU JOŠ SAMO KALFA KAD NE ZNAŠ ZA KOŠULJU BOJE JORGOVANA".

Bf